

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

תקבב

חת"ם

שו"ת חיו"ד סימן רמז רמח

סופר

בכל שנותיו איזה פעמים והיה נוהג עצמו כך וכך, אבל מנהג עולם א"א לומר על המקרה אשר לא יתמיד:

הכ"ד א"נ דש"ת:

תשובה רמח

שלום רב לאלופי עם ה' מנהלי עדתו בק"ק פלוני ה' עליהם יחיו:

נדרשתי ללא שאלוני אמרתי הנני ללא בקשוני, ולא מן רוחא יתירה די איתא בי גשתי הנה, כי תלי"ת לא באתי לידי מדה זו, אמנם שמעתי ותרגו בטני על דברי ריבות בשעריכם בענין כריתות בריתו של אברהם אבינו ע"ה, איך שני מוהלים מאנו שמוע לדברי הרב המאה"ג הותיק שלכם, ואם כי בלי ספק אנשים האלו שלמים הם והולכים לתומם, אך להיותם בני בלי תורה רק אומני ומוהלי ועושים מעשה קוף בעלמא חושבים הם כי להם ניתנה אר"ש לפסוק ולהורות, וכי הת"ח שאינו אומן בזה לא ירים ידו ואין לו עינים לראות, עד שהאחד כל בשלי"ש א) ואמר שסגי בגילוי שלישי העטרה ח"ו ובזה יהי הבן נימול, ושאיין להרב הכרעה בזה כי הוא אינו מוהל רק מורה הוראה. ובשמעי זאת עמדותי מרעיד ואמרתי אוי לנו על שכחת התורה שיגיע לכלל זה שיהיו ח"ו בני ישראל ערלים בלתי מהולים וערלי לב [בל] יטו אוזן לקול המורה, ואם אמרתי אחשה אתאפק ואחרישה ומצאנו עון ח"ו, גדולה מילה שלא נתלה למרע"ה אפי' שעה אחת כמבואר במשנה ספ"ג דנדרים. ע"כ קנאת ה' צבאות לבשתי, וקנאת תורתו וכבוד לומדי' כמעיל עטיתי, וקנאת חותם ברית קדש אשר כבשרינו אזרתי, וחצני נערתי לצאת בשורתיים אלו נגד כבוד מעלתכם הרמה להודיעכם קושט אמרי אמת:

דעו נאמנה כי הלכה רווחת שהמוהל צריך לגלות העטרה כולה, שהוא הבשר הגבוה שכראש הגיד עד החריץ שבין הגיד להעטרה, וצריך שלא ישייר מן עור הערלה ומן עור הפריעה אפי' כל שהוא כגרגר חרדל ופחות מזה, וזהו נקרא ציץ

שאינו מעכב המילה שאינו רשאי לחזור עליו בשבת, ולרמב"ם גם בחול אינו צריך לחזור עליו, ומ"מ מצוה מן המוכחר איכא לנקות העטרה וברית הקדש מכל שהוא ערלה מאוסה. אמנם אם ישתיר ברוב הקיפה של עטרה - אפי' אינו עולה לגובהה של עטרה - אלא חוט דק כחוט השערה, מ"מ כיון שמקיף רוב הקיפה של עטרה הרי הוא ערל כשהי', וכן נמי אם עולה ברוב גובהה של עטרה חוט דק שאינו מתרחב לרוחבה של עטרה אלא כחוט השערה הרי הוא ערל כשהי'. ואם מת כך בלא תיקון ח"ו, אם גדול היה כשמת וידע מזה ולא תיקן עצמו הרי הוא חייב כרת, ובאם היה קטן מ"מ ביטל אביו מצות עשה שעליו למול את בנו. ומי שאינו מתקן עצמו בזה מקרי מומר לערלות. יהיה איך שיהיה הקולר תלוי אקרקפתא דהני גברי מחטיאי רבים בנפשותם. ואם נמי חוזרים ומתקנים האנשים ההמה למולם שנית, מ"מ מי זוטרי בעיני דהני אומני צערן של ישראל ושפיכת דמים, וחז"ל [גיטין נ"ז ע"ב] דרשו על זה פסוק כי עליך הורגנו כל היום, כי כמה סכנת נפשות איכא בשעת מילה, ואיך יהיו הם הגורמים למול שנית ודם תהי' אחריתם:

והנה פשוט ומבואר בהגהת ש"ע סי' רס"ה סעי' ג' כשחזור על ציצין המעכבים צריך לחזור ולברך. ונראה פשוט אפי' על ציצין המעכבים הפריעה חזור ומברך, שהרי ביבמות ע"א ע"ב יליף פריעה משוב מול את בני ישראל, ש"מ דשייך על פריעה נמי לשון מילה, ושפיר מברך על המילה. אע"ג דכ' שם תוס' ד"ה סוף מילה דהמול ימול משמע ליה טפי דבר המעכב גוף המילה ולא פריעה, היינו דמשמע ליה טפי, אבל לעולם פריעה נמי אקרי מילה ושייך שפיר [לברך] על המילה. וכן ברכת להכניסו בכריתו של אברהם אבינו נמי יברך על ציצין המעכב הפריעה. הגם בחידושי למס' שבת ספראד"מ א) נתעוררתי על הפוסקים א) דמברך להכניסו בין מילה לפריעה שיהיה עובר לעשייתו של פריעה, וקשה לי מה ענין פריעה לבריתו של א"א הא לא נצטוה על הפריעה, אע"פ ש"מ קיים אאע"ה מצות פריעה כמ"ש תוס' שם ביבמות ד"ה לא ניתנה וכו', מ"מ לא נכרת ברית עליה, ונדחקתי שם בישוב קושיא זו ולא עלתה בידי כהוגן. מ"מ לדברי

במהרי"ק, ובחי' פסחים ז' ע"א ד"ה בלבער. ובסמוך סי' רמ"ט ד"ה אך, ועוד, יישב מרן קו' זו, ע"ש. (ג) רא"ש שם ס"י.

א) ע"פ ישעי' מ' י"ב.
ב) לפנינו בחי' שבת קל"ז ע"ב ד"ה להכניסו, ובתוד"ה אבי הבן, מובאת הקו', אך לא נמצא שם ישוב שרומז אליו מרן בסמוך, וכן מובאת הקו' בשו"ת או"ח סי' נ"ה ד"ה

חת"ם

שו"ת חיו"ד סימן רמה

סופר

תקנה

יש לחוש למראית העין אם לא נשאר רק כל שהוא והוא רוב גובה או היקף, שאז יש לחוש שהמוהל שגה ולא חזר על ציץ המעכב וכה"ג, דזה שכיחא, ממה שיש לחוש כשיש רוב ממש דלא נחשדו ישראל על זה וידעו כל רואיו שהוא נעשה כן מחמת סרבול הבשר, וא"כ איפכא ה"ל לתקן כשנראה מהול צריך תיקון וכשאינו נראה אינו צריך תיקון. אע"כ אין הכוונה בש"ס כמו שהבין הש"כ ז"ל, אלא כל שנראה רק קצת העטרה מגולה באופן שנראה נימול תו לא גזרו מפני מראית העין שיצטרך איזמל לזה, ולא פליגי שמואל ורשב"ג אלא למר סגי בשניכר מהול אפי' אם יצטרך לזה הסתכלות והבטה מרובה ולשמואל בעינין שיהי' ניכר לעין כל בראי' כ"ש, ולעולם לא בעינין יותר מקצת העטרה מגולה ואז סגי בסמרטוטין (טראפליש בל"א) ולא יותר, ובמילי דרבנן וצערא דגופא להקל שומעין:

וכדמות ראייה לדברי מלשון רש"י ביבמות ע"ב ע"א ד"ה משוך מהול שנמשכה ערלתו וכסתה העטרה עכ"ל, מלשון זה משמע שכסתה כל העטרה אבל אם לא כסתה כל העטרה לא, דאל"כ הך וכסתה העטרה מיותר, אע"כ משמע קצת כל שלא כסתה כל העטרה לאו משוך הוא שצריך מילה שני'. ואע"ג דתה"ד הוה ס"ל דרש"י פליג אהרמב"ם וס"ל אפי' נראה מהול נמי צריך תיקון באיזמל, והיינו מלשון רש"י במתני' ספראד"מ [שם ע"א] שכן כ' ואם היה בעל בשר מתקנו באיזמל, הא כבר דחאו הש"ך בנה"כ הנ"ל והעלה דרש"י לא פליג כלל ארמב"ם, אלא רש"י מיירי התם בשעת מילה צריך לתקנו באיזמל, אבל לאח"ז גם רש"י מודה כל שנראה מהול לא יגע בו באיזמל כלל. וא"כ הדרן להנ"ל דכל שהעטרה מגולה קצת לא בעי איזמל:

ועוד ראייה מהש"ס התם ביבמות, מדאמר ר' יהודה לא ימול מפני שסכנה היא לו והביאו לו ראייה מהרבה שהיו בימי בן כוזיבא שמלו עינין שם, וקשה מה ראייה הא בימי בן כוזיבא שהמשיכום גוים מפני הגזירה ע"כ הומשכה ונתכסה כל העטרה שיהי' נראה כערל גמור, והמה נימולו שנית ורק אך לגלות העטרה קצת לא יותר ובוזה ליכא סכנתא, משא"כ תנא דברייתא דמשוך צריך מילה שנית היינו אי אפי' העטרה מגולה מ"מ צריך למול שנית באופן שלא ישאר עכ"פ יותר ממיעוטא, על זה שפיר חייש ר' יהודה לסכנתא ה). אע"כ דת"ק נמי לא בעי אלא

הראשונים ז"ל שומעין שגם על הפריעה מברכים להכניסו, כנ"ל וזה פשוט:

אמנם כל זה בידעינן בודאי שזה הציץ נשאר כך מתחלה ולא נימול כראוי, אך אי ידעינן שנימול כראוי וחזרה ונמשכה ערלתו לאיזה סיבה שיהי', אינו צריך תיקון אלא מדרבנן. ואז הדין כן, אם חזרה הערלה וחופה כ"ש (+) העטרה לגמרי באופן שאין ניכר בהסתכלות כ"ש שהוא נימול, אזי צריכים לחזור ולתקנו באיזמל כדינו, אמנם בלי ברכה, כיון שאינו אלא משום מראית עין אין לברך על דרבנן כזה:

אך אם רק קצת מהעטרה מגולה, אפילו פחות משליש ורביע, רק שיהיה ניכר לעין כל בהסתכלות מועט שהוא נימול, אזי נהי דבעי תיקון ע"י סמרטוטין שקורין טראפלי"ש להמשיך העור להחזירו אחרי', מ"מ לא יוחתך באיזמל כלל. ומ"ש שלישי עטרה הוא לאו דוקא, ולא נתכוון בעל תה"ד לשיעור זה מעולם, לשלישי ולרביעי לא שמענו, אלא שהשאלה שם היתה בשלישי עטרה מגולה ע"כ נקט שלישי, וכן יראה למעיין שם סי' רס"ד:

הנה בנקודות הכסף ב"ד סימן רס"ד נדחק מאוד מ"ט פסק בתה"ד דסגי בגילוי שלישי העטרה היכי שנימול פ"א כראוי ומתקנו מפני מראית העין, דהרי זהו פלוגתא דשמואל ורשב"ג ס"פ ראד"מ [קל"ז ע"ב] וקיי"ל כשמואל לחומרא דנראה ואינו נראה צריך למולו שנית. וסבור היה הש"ך ז"ל דרובו מגולה היינו נראה ממש, מיעוטו היינו נראה ואינו נראה, ומפני כך נדחק ליישבו. ואומר אני אם אין יישוב לתה"ד כ"א מ"ש הש"ך בנה"כ, ק' מנ"ל הא, וגם אין לפסוק כמותו בזה. אבל לפע"ד אי כדברי הש"ך, ק' לשון נראה ואינו נראה דקאמר התלמוד, ורוב ומיעוט מיבעי ליה. ועוד הא ע"כ האי נראה ואינו נראה ע"כ א"א לפרש על רוב היקף וגובה העטרה, דא"כ עשיתו ערלה גמורה, דגם מעיקרא אינו חוזר על פחות מרוב גובה או היקף כנ"ל. וע"כ אינו נראה מהול היינו מכוסה, ונראה מהול היינו שאין הרוב מכוסה, אלא שמ"מ איכא רוב גובה והיקף העטרה מכוסה בחוט דק וכדומה, ולפ"ז קשה טובא הא כל עצמו אינו צריך תיקון אלא מפני מראית העין שנראה כאלו הוא עדיין ערל מעיקרא, וכיון דאי הי' ערל מעיקרא לא היה שום חילוק בין ערל בכולו או ברוב גובה והיקף כנ"ל, וא"כ יותר

(ד) כל שטח.

(ה) עיין ליקוטי הערות ביאור כונת מרז.

תקבד

חת"ם

שו"ת חיו"ד סימן רמה

סופר

גילוי עטרה קצת לשיהי' ניכר שהוא מהול, וגם על זה פליג ר' יהודה וחייש לסכנתא, ועל זה שפיר מייתי ראייה מדורו של בן כוזיבא:

ונראה פשוט דבספק אי הי' כן מעיקרא משגיאת המוהל או לא אלא מסרכול בשר אזלינן בספיקו לחומרא דספיקא דאורייתא הוא, וצריך תיקון באיזמל אפילו ברוב הקיפו וגובהו. האמנם אם יארע כזה במקום אחר, צריכים לעיין בזה קצת, כי אע"פ שהתינוק יש לו חזקת ערל שהרי נולד ערל, מ"מ י"ל נמי רוב מצויין אצל מילה מומחין הן, והרי סמכינן אחזקה זו גבי שוחט נגד חזקת אינה זבוחה דבהמה, ולא דוקא המצויין אצל שחיטה אמרינן כן, אלא ה"ה בכל כי האי גוני, כדילפינן מיניה לגבי ניקור ובדיקה וכדומה, כמ"ש הראב"ד הביאו הרא"ש פג"ה סי' י"ט יע"ש היטב, וה"ה כאן. [ויש לעיין למי דומה אם לשחיטה או לניקור], עיין היטב שם]. וכ"כ ב"י י"ד סימן ר"א בשם תשב"ץ ורמ"א שם סעי' ד' ע"ש. והנה גבול יש לזה, כי יש מיעוט המצוי שנולדים בתולדה קצת עטרה מגולה ואין כאן ראייה שיצא מתחת יד המוהל, וע"כ שיעור יש לזה, ושיער תה"ד שלישי העטרה לא ימצא מגולה ברוב התולדות בלא מעשי ידי מוהל, ועל זה השיעור פליגי, שמאל ס"ל שצריך שיהי' נראה להדיא לעין כל ששלישותו מגולה, ורשב"ג סגי לי' בשיעור מצומצם נראה ואינו נראה. ולולי דמסתפינא הוה אמינא כי היכי דבפחות משליש מגולה איכא למתלי שנולד כך ואיכא מראית העין, ה"נ אם נראה מהול עד סמוך ממש לחריץ העטרה אלא שרוב הקיפו מסורבל בבשר יש לחוש, כי היכי דיש לתלות להקל בחזרת הבשר אחר המילה ה"נ יש לחוש שהמוהל במהירותו ופחידותו לא השגיח יפה, וכמ"ש ט"ז סס"י רס"ד כיוצא בזה, וספק שקול הוא בדאורייתא. אבל כשהוא הרבה קרוב לשליש מכוסה,

אנו בטוחים וסמוכים שבתולדה לא הוה כן, והמוהל לא הוציא כן מתחת ידו, וע"כ מסורבל בבשר הוא, וסגי בסמרטוט נקוב מרוכך בשמן, וכעין שכ' רע"ב משנה ב' פ"ט דשבת, ועיין פירש"י שם [קל"ג ע"א]:

[עיין נדרים ל"א ע"ב במתני' יליף דגוי מהול נקרא ערל מדכתיב פן תעלוזנה בנות הערלים, ופי' ר"ן א"א באומה כזו שלא יהי' בהם נולד מהול ע"ש, וצע"ג למ"ד פראד"מ קל"ה ע"א ודאי ערלה כבושה היא לא מוכח מידי. ע"כ נלפע"ד כל שנולד וערלתו פתוחה ונראה קצת עטרה, וזה שכיח קצת, שוב איננו ערל, דלשון ערל פי' רמב"ן [בראשית י"ז י"ד, ויקרא י"ט כ"ג] אטום שבשרו אטום מכוסה מהערלה, וכל שאינו מכסה ראש הגוי' הרי איננו ערל. אלא לדינא כל שאינו מגולה עד למטה מחרין וגם כל שלא נפרע העור הרי הוא ערל לדינא וחייב כרת, אבל בעיקר הלשון כיון שנתגלה קצת מהעטרה איננו ערל, ולזה נתכוון הר"ן א"א לאומה גדולה כזאת שלא יהיו בהם שנולדו מהולים כאלו ואיך קרי להם ערלים, אלא ע"כ אפי' נימול לגמרי נמי נקרא ערל]:

ובנידון דידן שגלו המוהלים פניהם לומר דסגי בשליש העטרה ועוד דברים כאלו אשר שמעתי ותרגו בטני, אלו אפשר דנפקי מכללא דרוב מצויין מומחים, וצ"ע. ופשוט דכל זה בלא ברכה דספק ברכות להקלא:

ובל השיעורין הנאמרים בתיקון הצריך מפני מראית העין, בקישוי משערין ולא באבר שאינו מקושה. אמנם כל הצריך תיקון מדינא, נ"ל דמשערין ליה באבר רך כהסכמת חכם ספרדי שהביא הרב"י סי' רס"ד. אע"פ שהש"ך סס"י הנ"ל הניח דבריו בצריך עיון מלשון הירושלמי, ובנקודות הכסף שם

(דהיינו שכבר יצא מתחת יד מוהל), וכמ"ש מרן שם. ובזה א"ש שלא יסתרו דברי מרן אהודי. ועיין מ"ש בליקוטי הערות בזה.
 י) לעיל ריש ד"ה ונראה, כתב מרן בנידון המוהלים הנז' דהוי ספק דאורייתא, ונראה דפשיטא ליה דאינם בכלל רוב מצויין מומחין, וא"כ צ"ע לענין מה מתכוין כאן שא"פ שר שיצאו מכלל מומחין. ועיין ליקוטי הערות מ"ש בזה.
 יא) בשו"ת מהרש"ם ח"ה סי' נ"ג הביא כמה מגדולי האחרונים שכתבו ע"פ דעת הרמב"ם דבכה"ג דאתחזק חיובא שפיר מברכים על ספק, ומרן עצמו בשו"ת או"ח סי' ט"ו (הא') ד"ה והנה במ"ש, הביא שיטתם והסכים עמהם. ובליקוטי הערות נוטה לומר שמרן חזר בו מדבריו כאן.

ו) ר"ל במקום דלא איתרע חזקת המוהל.
 ז) רבים הקשו ע"ז דהא כאן כיון דאיכא ריעותא לפנינו איתרע ליה רובא ומוקמינן אחזקה. ובליקוטי הערות הובאו כמה תי' ע"ז, ע"ש.
 ח) ר"ל דבניקור יש מחמירין דלא אמרינן רוב מצויין מומחין הם, עיין ח"י רשב"א ור"ן חולין דף צ"ד. ובליקוטי הערות הביא מר"מ כיצד ניתן לדמות מילה לניקור.
 ט) כאן איירי בכה"ג דהחשש מראית עין הוא שהרואים יחשבו שלא נימול כלל אלא כך נולד, וכה"ג בעי תיקון ע"י איזמל, והתה"ד ששיער דבשליש מגולה, ומרן כתב לעיל ד"ה אך, בדעתו דגם פחות מרביע מגולה סגי בתיקון ע"י סמרטוטין, איירי באופו שניכר לעין כל בהסתכלות מועט שהוא נימול.

ח"ת"ם

שו"ת חיו"ד סימן רמח רמ"מ

סופר

תקבה

החליט שלא כספרדי הנ"ל מלשון הרמב"ם בפי' המשנה [שבת ספ"ט]. הנה מלשון רמב"ם בפי' המשנה אין ראיה כלל וממש מוכח להיפך, וז"ל ובעל בשר איש שמן רפוי הבשר וכו' והעיקור אצלנו בכל זה שיבוקר האדם בשעה שהוא מתקשה אם נראה מהול מניחין אותו כמות שהוא ואם אינו נראה מהול חותכין הבשר סביב עד שיראה מהול כשיתקשה עכ"ל לענינו, ומדכתב חותכין ה ב ש ר סביב משמע דקאי אבעל בשר דלפניו ולא אציצין דלפני פניו, דא"כ חותכין ה ע ו ר ה"ל, אע"כ התם בציצין אה"נ דאין חלוק כלל. ומ"מ אין הכרע בלשון הרמב"ם כלל, דמדכתב בכל זה אין הכרע כ"כ כמובן למעיין. ומגמ' מוכח כמו כן כחכם ספרדי, מדנקט שמואל ורשב"ג נראה ואינו נראה ומתקשה משמע שזהו דין המתחדש גבי תיקון מפני מראית עין, ואס"ד דגם בעיקור מילה תליין כל השיעורים במתקשה א"כ מ"ש דאשמעינן זה גבי תיקון דרבנן ולא גבי דאורייתא, ואי סתמא כפירושו דהכל תלי' במתקשה, א"כ ה"ל לשמואל למימר סתמא אם נראה [מהול אינו] צריך למולו, ויהי' סתמא כפירושו דהיינו כשמתקשה, אע"כ מוכח מתלמודא דידן דכל שמעיקרא לא נימול כראוי לא משערין במתקשה. וקיי"ל כש"ס דידן נגד הירושלמי, ובפרט בעשה חמורה כמילה שנכרתו עליו י"ג בריתות, ועיין בלשון פי' המשנה להרמב"ם הנ"ל:

והעבודה תמה, כנפשכם ונפש אוהבכם ואוהב לכל עבדי ה' ושומרי תורתו:

החותם פק"ק מ"ד מש"ק כ"ה חשון ואתנה בריתי בבשרכ"ם לפ"ק:

משה"ק סופר מפפד"מ:

תשובה רמ"מ

שיל"ת, פה ק"ק מ"ד כאור בקר ליום ד' ד' טבת תקס"ד לפ"ק.
שוכ"ט להרב הוה"ק המופלא כש"ת מו"ה טובי' ב"ן ג"י:

הגיעני נועם מכתבו ונהניתי מאוד, וה' ישפות שלום לו ולתורתו, ומסתמא גם הוא יאחזו דרכו דמזרעיה דאהרן קאתי להיות אוהב ורודף שלום ומקרב את הבריות לעבודת ה' ולתורתו, ואע"ג דרובם ככולם בני בלי תורה, מ"מ לא ניחא למרייהו בבזיוני' דבני אברהם יצחק ויעקב, ויתר מרעהו צדיק כתיב [משלי י"ב כ"ו], וה' חפץ למען צדקו שיהיו רועי צאן קדשו סובלים על א' טורחנם של ישראל, ולבעי רחמי אתכליא על עליא [חולין צ"ב ע"א]. ומה אאריך, החכם עיניו בראשו:

ובמאי שכ' מעלתו קצת פקפוקים על מ"ש בכתבי א' בענין ברכה על ציצין המעכבין הפריעה. הנה דבריו רובן ראויים לו, אלא שאני קצרתי בתחילה כיון שלא היה הדבר נוגע לעיקור דינא דאתינא, ועתה כדי להפיס דעתו ולסלק מעלי תלונתו אפרש שיחתי מעיקרא, וממילא יקבל תשובה על כל דבריו:

אם לברך (על) נוסח על המילה כשהוזר על ציצין המעכבים את הפריעה. לכאורה היה נראה דלא יברך, דהרי כל מפרשים פירשו מילה לשון חתוך וכריתה, וכן חברו בקונקראנציו"ס בשרש מ ו ל עם כל התיבות הדומים לזה, וכן לועז"ו בספר מילים, וכן תרגום אונקלוס [בראשית י"ז כ"ז] גזרו, והוא חתוך, כמו גזרו את הילד החי לשנים [מ"א ג' כ"ה], וזה לא שייך על הפריעה שלשונו גילוי עטרה, כמו ופרע את ראש האשה [במדבר ה' י"ח], וא"כ לא שייך נוסח על המילה לברכו כשפורע לחוד. ואף ע"ג דכשמל ופורע אינו מברך אלא ברכה אחת על המילה על שתיהן, ז"א, התם כיון דתחלת המצוה

ועתה שמעוני אחי וישמע אליכם אלקים, תקנו ביניכם תיקון גדול שלא ימולו שום תינוק אם לא יבקר והוה המוהלים תחלה ויעיניו בו היטב כמצווה עליהם בספר שרביט הזהב, וגם לא ימולו כ"א במעמד הרב, כאשר אני עושה פה בקהלתי, אף על פי שהמוהלים מומחים ובקיאים מכל מקום אני עומד שם ומזהירם, והם שומעים לי ואחרי דברי לא ישנו. ואקוה שיכנסו דברי באזניכם, והמוהלים בעצמם יחזרו בהם ויבקשו מטו מהרב הוה"ק שלכם, כי ידעתיו שהוא רב מופלא וראוי לסמוך עליו אפי' שלא בשעת הדחק. אמנם אם לא ישמעו ראוי להעבירם מאומנותם, וכי עדיפי מטבח שנמצא חלב אחריו שמעבירים אותו, מכ"ש אלו אשר בשאט נפש מזלזלים במצוה רבה כזו, וממנהג בני ישראל לבקש מוהל ירא ה' למול בנו, וכי אלו יראי ה' יקראו אם לא ישמעו לקול מורים ח"ו. ע"כ אקוה שיכנסו דברי באזניהם ויטו אוזן. גם ה' יתן הטוב ויברך אתכם ממקור הברכות, ותזכו לגדל בניכם על התורה

(ב) לעיל סי' רמ"ח ד"ה והנה פשוט.

(א) אולי צ"ל: עול.

תקנו

חת"ם

שו"ת חו"ד סימן רמט

סופר

היא המילה מברך עליו, וכיון שפריעה נמי תכלית כוונתה לגמור ההתחלה הנ"ל אינו צריך לחזור ולברך ברכה אחרת על הפריעה בפני עצמו:

ואפי' לדעת הרא"ש פ"ק דפסחים [סי' י'] דמשו"ה מברך נוסח על ביעור חמץ בשעת הבדיקה משום דתכליתה היא הביעור, וא"כ אס"ד דפריעה מלתא אחריתי היא היה לברך מתחלה על שם התכלית ולא על ההתחלה. וז"א, בשלמא בדיקת חמץ דרבנן היא א"כ יותר טוב לברך בנוסח שמבאר תכלית מצותה לקיים מצות ביעור דאורייתא, משא"כ מילה ופריעה שניהם דאורייתא י"ל כיון שברך על תחלת המצוה תו לא יברך ברכה אחרת על פריעה שבסופה:

וראיתי בצ"ח סוף מס' פסחים [קכ"א ע"א], שכ' בישוב דעת הרמב"ם [הל' חו"מ פ"ח ה"ז] שפסק ברך על הפסח לא פטר של זבח, דס"ל לרמב"ם דסוגיא דהתם אזלא לרב דס"ל בפסחים ע' ע"ב וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר קאי אחגיגה, ויוצדק מיהת שם פסח אחגיגה, משו"ה מצרפינן לזה סברא דזריקה ושפיכה יע"ש. וא"כ לפ"ז אי נניח דשם מילה לא כולל פריעה, הי' קשה בכאן מדוע יפטור ברכת המילה את הפריעה. אבל דבריו שם אינם מוכרחים, שהרי מ"ש ביישוב פסק הרמב"ם לא עלתה בידו בלא"ה, (ורש"י) [ורשב"ם] בש"ס פ"י בהדיא להיפוך, שכ' זבח כולל גם נדרים ונדרות שאינם חגיגה והם אינם נקראים פסח ומ"מ נפטרים בברכה אחת כיון שדינם שוה, וה"ה ה"ג שייך לברך על המילה ולפטור גם הפריעה. אך כל זה במל ופורע בפ"א, אבל כשחוזר על ציצין המעכבים הפריעה לא יוצדק לומר נוסח מילה, הא למה זה דומה לאוכל זבח ויברך על הפסח דלא יצא ידי חובה בלי ספק, וה"ג דכוותי'. ולהכניס עצמי בסברות דקות כרסיות אין מדרכי לבנות בנין על זה:

אלא לכאורה קשה אי ס"ד דשם מילה אינו כולל פריעה, א"כ נהי דהלכה למשה מסיני דמל ולא פרע כאלו לא מל [שבת קל"ז ע"ב], מ"מ לא הוזכרה בפרשתו של אברהם אבינו ע"ה בפ' לך לך, לפמ"ש הרא"ש שם בתי" השני שהוא עיקור דמ"ש רש"י שם [י"ז כ"ה] ממדרש רבה [מ"ז י'] דאת אתי לרבות פריעה, הוא פליג אש"ס דילן [יבמות ע"א

ע"ב] דס"ל לא ניתנה פריעת מילה לאאע"ה, וא"כ למאי דקיי"ל כש"ס דילן לא הוזכרה פריעה שם, ולא נכרתו עליו י"ג בריתות ג"כ, וקשה מש"ס דשבת קל"ב ע"א ולכתוב רחמנא במילה וליתו הנך ולגמרו מיני', משום דאיכא למפרך מה למילה שכך נכרתו עליו י"ג בריתות, והשחא לימא פריעה תוכיח דלא נכרתו עליו י"ג בריתות ודחיא שבת מהל"מ, דאע"ג דדחיית שבת דמילה עצמה אתיא מקראי מ"מ דחיית שבת דפריעה אינה [אלא] מהל"מ לפי מה שאנו עתה דפריעה אינו בכלל מילה, ואכתי להסוכרים דלא עבדינן יוכיח מהלכה א"ש, דפריעה אפשר שהיא רק הל"מ, אע"ג דהדר אתא יהושע ואסמכיה אקרא דנביאים מ"מ לא מקרי אלא הל"מ, אבל להחולקים, ופלוגתא זו מבוארת היטב בסוף באר יעקב, קשה כנ"ל:

וכן קשה נמי א"כ כרת בפריעה ליכא, דלא נאמר כרת אלא בפרשתו של אאע"ה, וא"כ ק' בש"ס פ"ק דיבמות ה' ע"ב בעי למילף עשה דוחה ל"ת מפסח ומילה שדחי שבת, ודחי הש"ס מה להנך שכן בכרת, נימא פריעה תוכיח דאין בה כרת ודחי שבת מהל"מ. וכעת מצאתי בשאלתות פ' אחרי [שאי' צ"ג] ומ"ש שם בשאלת שלום אות צ"ט ונהנית, וראוי להעתיק דבריהם:

אמנם לכאורה י"ל הני קושיות ולמימר אה"נ דלא נכרתו עליו י"ג בריתות וכרת נמי ליכא ומ"מ אין למילף מפריעה דדחי שבת, דשאני התם שכבר דחתה מילה את השבת משום שעלי' נכרתו י"ג בריתות ויש בה כרת ומשו"ה דחתה שבת, וכיון שכבר ניתן שבת לדחות לגבי התוך המילה קיל לן איסור שבת לגבי פריעה ג"כ, ואין ללמוד מזה לשאר מצות עשה. וסברא זו איתא בש"ס במנחות ס"פ ר' ישמעאל [ע"ב ע"ב] ובשבת דף קל"ג ע"ב וקל"ז ע"א, יע"ש. אבל מ"מ לא ג"ל כלל למימר דאין כרת על הפריעה, וכך מורה לשון המשנה מל ולא פרע כאילו לא מל, ומכ"ש דמלשון הפוסקים והרמב"ם מבואר כן יותר, וא"כ מנ"ל הא:

אע"כ צ"ל דקים להו לרבנן דפריעה נמי אקרי מילה, והיינו מדרמזה יהושע בשוב מול את בני ישראל שנית [יבמות שם], פי' מילה שנית דהיינו פריעה, א"כ פריעה נמי היינו מילה. וכן מאן דילף

כ"ף הדמיון אינו כגוף הדבר, וכ"ש היכא דכתיב כאילו לא הוה ממש כמותו, א"כ ליכא ראייה מלשון המשנה - שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' צ"ז.

(ג) תוס' יבמות ע"א ע"ב ד"ה לא.
(ד) עיין בליקוטי הערות ביאור הראיה משם.
(ה) יש להעיר ע"פ מ"ש הח"צ סי' ע"ז דכל היכא דכתיב

חת"ם

שו"ת חיר"ד סימן רמט רנ

סופר

תקנו

[סי"א] דמברך על נטילת ידים קודם שמקנח ידיו משום שגם הקינוח מהמצוה הוה שפיר עובר לעשייתו, וה"נ דכוותיה שהרי כל שלא פרע כאלו לא מל. אלא שזהו נ"ל דשייך לתרץ אלו היה נוסח הברכה אשר קדשנו במצוותיו וצונונו על הכנסת ברית סתם, כמו שאומרים כשם שהכנסתו לברית, ולא היו מזכירים אאע"ה בענין זה, וגם לא היו אומרים להכניסו להבא אלא על הכנסת ברית, ואז לא הי' קשה עלינו רק מה שאינו עובר לעשייתו, אז הי' דומה ממש להתם, דכיון דקודם המצוה ממש לא יתכן לברך שמא יניחנו המוהל וילך לו אזי מברכים באמצע קיומה ומקרי עובר לעשייתו. אבל מי הכניס חז"ל לתגר הזה לתקן הנוסח להכניסו בבריתו של א"א, ובריתו של אאע"ה כבר עבר וכבר נכנס לה, ומחזי כשיקרא, זה הוא קשה לפע"ד:

ועוד תי' אחר היותר מרווח, והוא לפמ"ש לעיל דבריתו של אאע"ה היה על הסרת כל מה שעתיד להקרות ערלה, וזה יותר נכון. מ"מ קשה קצת אי ס"ד דתיקון חז"ל הי' לברכו בין מילה לפריעה לא היה להזכיר שמו עליו במה שלא נצטוה, ומכ"ש אם לא ימול אלא יחזור על ציצין המעכבים פריעה לחוד איך יברך כנ"ל:

אלו דברי. ומאפס הפנאי אקצר. ואחתום בכל חותמי ברכות:

תשובה רנ

שיל"ת, פ"ב יום ה' ח' תמוז דהאי שתא קפו"ל. שלום וכ"ט לירידי הרב המאה"ג חרוץ בעל פיפיות תל תלפיות המופלג בתורה כש"ת מה"ז מרדכי נ"י אב"ד דק"ק אונגוואהר יע"א:

תחלת דינו על דברי תורה, אשר נפשו היפה בשאלתו לחוות דעתי בענין מילה שלא בזמנה ביום טוב שני של גליות, דהחליט המחבר בי"ד סי' רס"ו [ס"ח] להחמיר כהרא"ש והש"ך סק"ח כ' להקל כהרמב"ם. והנה הש"ך לא ראה תשובת התשב"ץ ח"ג סי' רפ"ד, שכ' בסוף התשובה אלשון

באיזמל. ויש שנקטו שגם מן מודה בכה"ג שצריך חיתוך, דגם הוא ס"ל דעיקר מילה הוא חיתוך, ולכן עור הערלה עצמו ודאי צריך חיתוך, ורק עור הפריעה סגי בהסרה, וכל מה שכתב הוא רק לבאר לשון הברכה שמברכין כן גם על הפריעה לחוד. וראה בליקוטי הערות מו"מ ארוך בכל הנ"ל.
(ז) סי' רמ"ח ד"ה והנה פשוט.

ליה משוב מוסב על מול דבתרי', שישב וימולם אחר שכבר נמולו, והיינו הפריעה שאחר המילה, וא"כ גם פריעה נקרא מילה. ומ"ש מעלתו בכאן אינו לפי כבודו:

ומעמא נ"ל משום דמילה אין פירושו הכא חתוך וכריתה כלל אלא הסרת הדבר, וכדמתגם האונקלוס ומל ה' אלקיך את לבבך [דברים ל' ו'] יעדי טפשות לבך, אע"פ ששם הוא לשון מושאל על ערלת הלב מלשון מילה שבערלת הבשר, מ"מ נ"ל שבשניהם אינו אלא לשון הסרה. ועוד שגם שם כריתה אינו מורה על חתוך בכל מקום כמו העגל אשר כרתו לשנים [ירמי' ל"ד י"ח] שפירושו חתוך, ויכרת משיח ואין לו [דניאל ט' כ"ו] פירושו הסרה וכליון, וה"נ ימול בשר ערלתו פירושו שיסיר הערלה מבשרו. ועתה אין אנו צריכים שוב לכל מה שנדחקנו, וכודאי יש כרת על הפריעה וגם נכרתו עליו י"ג בריתות, אלא שהקב"ה כרת ברית עם אברהם שיסיר הוא ובניו את ערלתם וחייב עליו כרת, אמנם מה הוא ערלתם הדבר מסור לנותן התורה ית"ש, ועד שלא נתנה תורה אמר הוא י"ת שעור הרך התחתון אינו בכלל ערלה, וכשנתן התורה נתחדש הלכה שגם זה בכלל ערלה, והרי כרתנו י"ג בריתות להסיר ממנו מה ששמו ערלה, ואתי שפיר הכל גם מחיוב כרת גם מדחיית שבת וגם נוסח הברכה, ואין בה שום דופי ומברכין על ציצין המעכבין הפריעה ברכת על המילה, וזה ברור לפענ"ד. ומ"ש מעלתו מברייטא דמשוך, לא ידעתי כוונתו, הלא התם משוך בערלה הוא ולא בעור הפריעה, והוא פשוט:

אך ברכת להכניסו היה צל"ע קצת, להיות כי בלאה"נ נתקשיתי על הרא"ש [שבת פ"ט סי' י"] דהעלה לברך להכניסו בין מילה לפריעה והוה שפיר עובר לעשיית הפריעה, משמע מיניה דשייך על פריעה בריתו של אאע"ה, וקשה הלא לא נצטוה אאע"ה על פריעת מילה. ובכתבי הראשון, רמזתי שנדחקתי בישובו ולא עלה בידי כהוגן. והדחוקים הם שני אלו, א' מה שהזכיר דלפמ"ש הרא"ש [פסחים פ"א סי'] ופסקו בש"ע א"ח סי' קנ"ח

(ו) הרבה מגדולי המורים למדו מלשון זה לענין תינוק שחתך המוהל מעור הערלה רק מעט אבל פרע כדין עד שנתגלתה העטרה, ואח"כ חזר וכיסה עור הערלה מקצת העטרה, דא"צ לחזור ולחתוך הערלה, ורק לחזור ולדחוק העור למטה ע"י פריעה, דכיון דלשון מילה פירושו שיסיר הערלה סגי בכך וא"צ חיתוך. ויש החולקים ע"ז וס"ל דצריך בכה"ג שיחזור ויחתוך

והר"ן ריש כתובות ח' ע"א, והנלע"ד דלא נצטוינו להדיא לישא אשה אלא לפרות ולרבות ומי שיש לו בנים מפנויה נמי מקיים מצות פ"ו, אלא קרא כתיב ומלאה הארץ זמה [ויקרא י"ט - כ"ט] נמצא אח נושא אחותו, ויעיין לשון הרמב"ם פט"ז מאי ביאה ה"ל כ"ט, נמצא מטעם זה א"א לפרות ולרבות מפנויה א"כ אח נושא אחותו ומרבה ממזרים, ולדעת מי שאוסר הדיוט בפלגש, דהוי נמי בעילת זנות מטעם הנ"ל כיון שהיא מותרת לאתר סוף סוף איכא משום אח נושא את אחותו, וא"כ ע"כ מצות פ"ו הוא שישא אשה האסורה לעלמא נמצא אקב"ו על העריות שלא ישא את אחותו היינו אקב"ו לישא אשה בחופה וקידושין. וי"ל ע"ד חדוד קצת לשון והתיר לנו את הנשואות, דהנה הרמב"ן בפ' עריות מייתי בשם הפשטנים שנותנים טעם לאיסור עריות שלא יהיה רגיל אצלה כתרנגולת וירכה בתשמיש, והרמב"ן [שם י"ח - ו'] דחה דבריהם א"כ איך התיר לישא אשה ע"י חופה וקידושין אע"כ עריות חק מחוקי התורה הוא ע"ש. והשתא לפי טעם הפשטנים לא שייך מ"ש לעיל דמשו"ה א"א בפנויה משום דא"כ אח ישא אחותו, דמה בכך כיון שאינם מכירים זא"ז ואינם רגילים זע"ז ליכא משום ערוה וממילא לא שייך נוסח הברכה אקב"ו על העריות, אבל ממה שהתיר לנו הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין אעפ"י שרגילים זה אצל זה ש"מ עריות חק היא, שפיר שייך חשש אח ישא אחותו ויוצדק נוסח הברכה אקב"ו על העריות, לכך מסיים והתיר לנו הנשואות על ידי חופה וקידושין:

אבל צלע"ג על הגאונים שתמהו על נוסח וצונו על העריות, מאי קושיין הא עריות לשון דבוק וחיבור מער איש ולויות [מלכים א' ד' - ל"ן], ומה שרגילין להגות בלשונינו ע"ז וגילוי עריות ר"ל עריות האסורים, פ"י אותו דביקות ומער שאסרה לנו תורה ואמרה לא תגלה ערותה מקום דביקות של אותה אשה, אבל אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות על הדביקות של היתר ושל מצוה והיינו בעילת מצוה או מער איש ולויות של מצוה ועל זה נצטוינו ולק"מ. (ועיין סימן שאחר זה יישוב לזה):

ומה שהרגיש פר"מ על טו"ז יו"ד סי' א' [ס"ק י"ז] שכתב ברכת שחיטה הוא על איסור אבר מן החי כמו אקב"ו על העריות, שנעלם ממנו דברי

כל הראשונים הנ"ל שאין מברכין על השלילה אלא על החיוב, גם בעיני יפלא. וקצת י"ל ע"ד הנ"ל כשם שמברכים על שלילות העריות דע"ז נפק מינה חיוב לקדש את האשה ולישא, ה"נ ע"י שנצטוינו לאכול בשר בי"ט וכן בשר קדשים ונצטוינו על אמה"ח ממילא צריך לשחוט, ועיין רמב"ן פ' בראשית בפסוק הנה נתתי לכם את כל עשב וכו' [א' כ"ט] שמסיים שם וז"ל, וזה טעם השחיטה ומה שאמרו צבע"ח דאורייתא וזו ברכתנו אשר נברך אקב"ו על השחיטה וכו' עכ"ל. נראה מדבריו אחר שהרשה ית' לנו לאכול בשר בעלי חיים רצה שלא נתאכזר ולרחם עליהם למעט צערם ע"כ צוה לשחוט מן הצואר ומברכים אקב"ו על השחיטה כאילו נאמר אשר קב"ו לרחם על הבריות:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נה

נפשו היפה בשאלתו ע"ד מנהג מקומו שהכלות כשטובלת טבילה ראשונה להכין לבעילת מצוה מברכת שהחיינו אי אריך אן לא אריך:

במהרי"ק שרש קכ"ח ענף ב' כ' שצריך ישוב המנהג שלא לברך שהחיינו על קידושי אשה ונישואין והניח דבר בלא טעם, ובשמלה חדשה סי' כ"ח [תבו"ש סק"ד] כ' הטעם כמ"ש אבודרהם כל מצוה דתלוי בדעת אחרים אין מברכין וה"נ אולי לא יאבו ויתבטלו הקידושין והנישואין, ולא נלע"ד דע"כ לא פליגי רמב"ם וראב"ד פ"ג מאישות [הכ"ג] אלא דלרמב"ם מברך אקב"ו על העריות קודם אירוסין וראב"ד חייש שמא יחזרו בהן ע"כ יברכו אח"כ, ומייתי רא"י מברכת להכניסו שמברך האב אחר חתוך הערלה שמא יפרוש המוהל ולא ימול, אבל עכ"פ מברכים עליהם, והנה שם מייתי ה"ה דברי רמב"ן דפליג אהראב"ד מהירושלמי דקאמר כל המצות מברך עובר לעשייתן חוץ ממקדש בביאה פ"י משום ולא יראה בך ערות דבר, משמע המקדש בכסף ושטר מברך עובר לעשייתן, וכן בפ"ק דפסחים [ו'] ע"ב] בש"ס דילן כללא כ"ל רב כל המצות מברך עובר לעשייתן חוץ מטבילה ותו לא שייר מידי לא

(ב) הוא דעת הרמב"ם בה' מלכים פ"ד ה"ד.

חת"ם

שו"ת חאו"ח סימן נה

סופר

צג

ואולי י"ל כשמ"ח ולא מטעמי, כי אנו מברכים להקב"ה שהגיענו לזמן הזה לקנות כלי חדש זה או להנות מפרי חדש ומכ"ש בקדושת זמן עצמו כרגלים וכדומה והכל תלוי בהקב"ה עצמו הוא יע"ג ומי יפיר, אבל דבר התלוי בבחירת וחפץ האדם ואין הקב"ה משנה בחירתו של אדם ואילו לא רצה הזוג הזה להזדווג זע"ז לא הי' ממעשי שמים לכופם לכך, ואין לנו עסק בנסתרות דארבעים יום קודם יצירת הולד [סוטה ב' ע"א] והאר"י ז"ל פי' בו פירוש אחר נכון אין כאן מקומו, מ"מ כיון שלא נגמר ע"י הקב"ה לבדו אין לברך עליו, ולא דמי למקבל מתנה מחבירו שהתם כיון שהקב"ה גזר עליו לזכות לחפץ זה בזמן הזה אילו לא רצה זה לתנו לו הי' הקב"ה מזמין לו חפץ כזה ממקום אחר והוא כולו בידי שמים, משא"כ קידושין ונישואין אע"ג דביד הקב"ה להזמין לו שום אשה אחרת מ"מ אין לברך שהחיינו על זיווג גוף זה כנלע"ד:

והנה הב"ח א"ח סי' כ"ט כ' מסברא דכיון דברכת שהחיינו אקרא חדתא רשות ש"מ דמספק מברכים שהחיינו, וצ"ע דהרשב"א בת' סי' רמ"ה כ' וז"ל, ולפי טעם זה כל אותן שבפ' הרואה בקנה כלים חדשים וכו' י"ל דלאו בחובה אמרום אלא ברשות ומשום פלוגתא דאית בהון בקנה כיוצא בהן או בהיו לו כיוצא בהן ברכות ס' ע"א שאין אומרים ואם בא לומר מונעים אותו עכ"ל, משמע דלא כהב"ח הנ"ל, ובאלי' רבה סימן כ"ב הקשה בברכות ס' הנ"ל קאמר כח דהתירא עדיף והרי רש"י ריש ביצה מפרש הטעם משום דכל המסופק מחמיר ע"ש והכא לא שייך להחמיר בספק לא תשא, ועיין רשב"ם פסחים ק"ב ע"א ד"ה להודיעך כחו דר"י י"ל זה, והנלע"ד מ"ש חז"ל בברכת שהחיינו רשות איננו רשות לברך ברכה לבטלה אלא כל מי שנהנה בדבר שראוי לברך עליו אסור ליהנות בלא ברכה, אך לזה צריך שיעור וגבול ויש דברים שאפילו יאמר אני נהנה בטלה דעתי אצל כל אדם ואסור לו לברך, ויש דברים כגון קרא חדתא ולהרשב"א כל הני דפרק הרואה שתולה בדעת כל אדם לפי דעתו, אם נהנה לא בטלה דעתו ואם אינו נהנה לא יברך והיינו רשות, ומ"מ מי שיודע בעצמו שנהנה אין ברכתו רשות אלא חובה ואם יודע בעצמו שנהנה ואינו מברך הוא חוטא, ולפי"ז כל דברים שיש ספק בברכת

אירוסין ולא נישואין, ולפע"ד י"ל דהתם בפסחים הרי מפרשי תוס' טעם דטבילה משום דלמא מחמת ביעתותא פרשה ולא טבלה, ומתחלה אמר התם בש"ס גם חוץ משופר שמא תתקלקל תקיעתו ופריך א"כ מילה ושחיטה נמי, פי' אע"כ רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם ולא חיישינן לקלקול א"כ שופר נמי, ע"כ הדר ב"י ורק טבילה דאיכא למיחש לקלקולא, ואם כן הה"נ כל דאיכא למיחש לדלמא הדר ב"י נמי וכמו דקיי"ל דאין מברכין להכניסו עד אחר המילה כמבואר היטב ס"פ ראד"מ, ועמ"ש רא"ש שם דהוה עובר לעשיית הפריעה **וצ"ע דהא מברך להכניסו בכריתו של אאע"ה ולא ניתן פריעה לא"א [כיבמות ע"א ע"ב] ובריתו של א"א הוא החיתוך וכבר עבר חלף והלך לו**, אלא הטעם משום שמא יפרוש המוהל, וכתב באבודרהם [שער השלישי ברכת המצות ומשפטיהם] אע"ג דבמוהל עצמו ל"ח דהוא ידע בנפשו דבקי הוא אבל האב תלוי בדעתו של מוהל חייש שמא יתעלף ויפרוש וכל שתלוי בדעת אחרים אין מברך עובר לעשייתן ע"ש, וא"כ י"ל מש"ס דפסחים פשיטא לי' דאין לברך עובר לעשייתן במה שתלוי בדעת אחרים ורק חשיב טבילה שתלוי בדעת עצמו שהרי מילה דפריך ש"ס התם מיני' לא פריך אלא מברכת המוהל אבל להכניסו אינו מברך עובר לעשייתן כנ"ל:

ומהירושלמי נמי ליכא ק' אהראב"ד ד"ל קדושי כסף ושטר פשיטא לי' דכל דתלוי בדעת אחרים אין לברך עובר לעשייתן שמא יתבטל המעשה אבל מקדש בביאה דאש בנעורת והרי אפי' עדי יחוד הן עדי ביאה מכ"ש כשהוא עמה במטה, והרי הורגים כשוראים דרך המנאפים ופשיטא דאין לחוש לבטול ואפ"ה אין מברכים משום ולא יראה כן ערות דבר ולק"מ אהראב"ד, וה"ה העיד שבמדינות שלו נוהגים כהראב"ד ומ"מ בכל גלילות אלו נוהגים כהרמב"ם וכן הוא בש"ע א"ע סי' ל"ד, ואפילו במדינות איטלי' וספרד דמקדשי קודם כתיבת תנאים וחרם וקנס ושלא תחת החופה ונותנים לה מהקידושין י"ב חדש וא"כ בשעת קידושין יש לחוש דהדרי בהו ואפ"ה מברכין עובר לעשייתן, א"כ מכ"ש שאין טעם לבטל ברכת שהחיינו לגמרי מקידושין ונישואין ויפה תמה מהרי"ק ודלא כשמ"ח:

(א) ר"ל "דילמא פרשה ולא טבלה" כדלעיל.

(ב) בקצת דפוסים איתא "הוא צוה".

על זרועו של עצמו בעד זרוע של חברו ע"ש, והי' אין שפתותיו נעות בתפלה וברכה כאילו שפתי חברו נעות וממללות, אלא הטעם משום דשומע כעונה והו"ל כאילו הוא עצמו עונה בשומע קול תפלה ושופר וכדומה, וכיון שכן אפילו אלם השומע נמי יצא ידי חובתו בברכות חברו ומצי שחיט כנלע"ד דבהא פליגי ולא כט"ז י"ד סי' א' סק"ז ע"ש, אבל לעולם לכ"ע שחיטה מצוה ממש היא ולא רק הכשר מצוה והי' טבילה, ואפילו טבילת ימי טוהר שנהגו לטבול רק ממנהג ואפ"ה מברכים וציונו וכמ"ש תוס' [סוכה] מ"ד ע"ב ד"ה כאן וכו', ועיין רא"ש סוף יומא שמברכים על הדלקת נר יוה"כ ולא על טבילת עיה"כ וצ"ע שם, ומכ"ש תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וטובלת לדם חימוד דפשיטא דלפי הנ"ל מצוה ממש הוה כמו שחיטה, ולהרמ"א סי' כ"ח [סעיף ב'] הוה מברכין שהחיינו על השחיטה אי לאו דאית ב' הריגת בעל חי אך כבר צוחו עליו האחרונים:

ויען בברכת שהחיינו רבו כמו רבו דעות שונות סברות עצמם שאין להם על מה שיסמוכו בש"ס וכבר כתבנו כל שא"א לומר בטלה דעתו והוא נהנה מצוה לברך, נ"ל הכרעת ס' פרי תואר סיכ"ח [סק"ד] שכל מי שמתחנך תחלה לחיוב מצוה יברך, לא כמ"ש רוקח שעל כל מצוה מברך בחינוכה אלא הנכנס לחיוב מצות וע"כ יברך כל בר מצוה בתחלת הנחת תפילין על כל מצות שעתיד לעשות כל ימיו אע"ג שאותן שקבוע להן זמן יברך כל בהגעתו, מברך שהחיינו ופירשו רש"י בכהן המתחנך לעבודה דאעפ"י שלא הניחו לעבוד עבודה עד שיהיה בן עשרים [כחולין כ"ד ע"ב] ואז כבר נכנס למצוה משנת י"ג מ"מ מתחנך אז למצות כהונה ומברך על כל מה שעתיד לעבוד עבודה כל ימיו, ולפ"ז י"ל דמנהג נשים בעירו שמברכים שהחיינו על טבילה ראשונה הורה גברא להן אחינוך כל מצות שהנשים רגילות בהם, והם בפרטות טבילה חלה והדלקה והיא מסתמא פוגעת בראשונה בטבילת מצוה ואיתתא לאו בת הנחת תפילין היא ע"כ מברכת שהחיינו על טבילה ראשונה שנכנסת לחינוך מצות נשים, כן יש ללמוד זכות שלא יהי' מנהג הדיוטות מטעות והיכי דלא נהיג לא נהיג והיכי דנהיג נהיג ואריך וחשש ברכה לבטלה ליכא לפע"ד כמ"ש לעיל:

שהחיינו שוב א"א לומר מי שיודע בעצמו שנהנה א"א לומר עליו בטלה דעתו אצל כל אדם, ז"א דהרי קמן דבלא"ה ספיקא או פלוגתא הוא ואם כן לא בטלה דעתו וכיון שנהנה יברך לא מספק אלא מודאי כיון שהוא נהנה וביטול דעתו ליכא כנ"ל:
ולפ"ז א"ש דכח דהתירא שמונעו מלברך בקנה וחזר וקנה עדיף, דאי לאו דברירא לי' דאין לברך והשמח ונהנה בטלה דעתו לא היה לו לומר דלא יברך כיון דגם לדידי' מספקא לי' א"כ הנהנה לא בטלה דעתו ואיך נמנעוהו מלברך, אע"כ ברירא לי' דבטל דעת השמח ונהנה מזה והוה כח דהתירא עדיף וא"ש:

ומאי דקמן אי טבילה בכלל מצוה תחשב או לא, הנה לשית ר"ח שבתוס' נדה למ"ד ע"א [ד"ה ושמע] ורבנו אלי' דטבילה בזמנה מצוה וכן דעת רמב"ם פ"ג משביתת עשור [ה"ב], אלא דבזה"ז לית לן שום טבילה בזמנה, אע"פ שאינו צריך כלל לשמש בטהרות או לבעלה, א"כ פשיטא שענין הטבילה גופה מצוה היא, ואפילו לר"ת דס"ל לאו מצוה אלא כשצריך לטבול וטבול והוה כשחיטה שהוא הכשר אוכל, מ"מ בשחיטה גופי' נ"ל עיקור כמ"ש הפרישה ב"ד סי' א' [דרישה סק"ז] דשחיטה לאו כברכת הנהנין היא אלא ברכת המצוה ממש ומשו"ה אלם שוחט ואחר מברך ומוציאו אעפ"י שהאחר אינו שוחט עתה, ואע"ג דבברכת הנהנין אם אינו אוכל אינו יכול להוציא אחר י"ח מ"מ שחיטה לאו ברכת הנהנין אלא מצוה גמורה היא, ולפענ"ד מ"ש בהג"א פ"ק דחולין [סי' ג'] שלא יברך אחר אינו משום דמחשב לי' כברכת הנהנין דז"א, אלא משום דכל עצמו שהאדם מוציא חברו בעשיית מצוה דכל ישראל ערבים מ"מ הוא מטעם שלוחו כמותו דילפינן מושחטו אותו כל קהל עדת ישראל [קידושין מ"א ע"ב] וקיי"ל [נזיר י"ב ע"ב] כל מאי דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי והאי אלם דאיהו לא מצי לברך לא משוי שליח, וטעם החולקים נ"ל דס"ל דלצאת בברכת ותפלת חברו איננו מטעם שלוחו כמותו דא"כ יתפלל ראובן בעד שמעון אפילו אינו שומעו ואינו בפניו, אע"כ כל מה שמוציא חברו בתפלה איננו מטעם שליחות וכמ"ש תוס' ר"ד פ"ב דקידושין דמצוה שעל גופו לא שייך שלוחו כמותו ואין אדם יכול להניח תפילין

היה עומד ומקריב מנחות בירושלים מברך וכו"ו. ועי' בלשוז הפרי תואר שהועתק בליקוטי הערות.

ג) הלשון מוטעה וחסר, ונראה לתקן "יברך על כל א' בהגעתו וכהוה דאמרינן במנחות וע"ה ע"ב

חת"ם

שו"ת חאו"ח סימן נה נו

סופר

צה

דעתי מסכמת כלל, אמנם נהירנא ביצקי מים ע"י מורי הגאון החסיד מה' נתן אדליר זצ"ל בשנת תקמ"ה והוא נשען על ידי ובירך והיתה מכוסה בעבים אך נראית רושמה מבין העבים, אבל כשלא תיראה כלל לא נראה לי לברך על אור היום, אע"ג דיומא דעיבא כולי' שמשא [כיומא כ"ח ע"ב] מ"מ אין לברך אלא כלשון הש"ס [ברכות נ"ט ע"ב] הרואה חמה בתקופתה והרמב"ם פ' יו"ד מברכות הלכה י"ח הרואה חמה ביום תקופה של ניסן וכו' כשרואה אותה ביום רביעי בבקר וכו', מדחזר וכו' כשרואה אותה ביום רביעי בבקר ולא אמר סתמא ביום רביעי בבקר כשיאיר היום יברך, אע"כ דוקא כשרואה אותה בבקר, וכן הוא לשון ר' יונה פ' הרואה, והוא לעולם בליל רביעי למחר בבקר וכשרואה החמה מברך עושה בראשית עכ"ל, משמע דוקא כשרואה דאלת"ה ה"ל למימר למחר בבקר, ונ"ל דאם אין רושמה ניכרת בעבים לא יברכו כלל אפילו בלא שם ומלכות:

ואם יאחר דבר עד אחר ג' שעות זמניות על היום יברכו עד חצות בלי שם ומלכות, כן הורה הזקן בפרי מגדים [סי' רכ"ט א"א סק"ה] לחוש לדעת מלבושי י"ט שהביא באל"י רבה [שם סק"ב] וכן נכון, אבל אח"ז לא יברכו. וע"כ נ"ל אעפ"י שכבר נהגו לברך אחר יציאת בית הכנסת משום ברוב עם הדרת מלך והמנהג נתיסר עפ"י משאת בנימין סי' ק"א, מ"מ כשהוא יום מעונן כל הקודם לברך כשרואה החמה אפילו ביחידות מוקדם לברכה:

ומידי עיוני ראיתי בהגהת מיימוני בשם הערוך ומביאו הרב"י לפרש כשהמאורות מכוסים ג' ימים בעננים לכשיתפזרו העבים יברכו, ולדידהו אין מקום לקדוש החמה הזאת שאנו נוהגים. ולכאורה צ"ע האמר אב"י בברכות נ"ט ע"ב ואימת הוי אמר אב"י כל כ"ח שנים וכו', ודוחק לומר שאותן המפרשים לא היו גורסים כן בש"ס. וי"ל דקשי' להו קו' מ"ב סי' ק"א וכן הקשה בשירי כה"ג לא"ח סי' רכ"ט [הגה"ט אות ב'], הא הך חשבון של אב"י הוא לתקופת שמואל שאין בין תקופה לחברתה אלא צ"א יום ד' שעות ומחצה ויהיה מספר ימי השנה שס"ה ימים ורביעית ואז יהי' החשבון מכוון מכ"ח שנה לכ"ח שנה כפירש"י בברכות שם, ואנן הא קיי"ל כרב אדא שכל י"ט שנה נשלם מחזור ומשמשים

ואידי דאיירי לעיל בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד פ"ג מאישות בכרכת אירוסין, הנה נוסח הרמב"ם [שם הכ"ד] שהבדילנו מן העריות דקשי' לי' נוסח וציונו שהרי אזהרת איסור הוא ולא ציווי, והר"ן ריש כתובות האריך בזה היכן מצינו ברכה על איפרושי מאיסורא. וזה ימים כבירים תמהתי מאד) היכן מצינו דעריות הוא איסורי ערוה כי לשון עריות הוא דביקות והשרשה זה בזה כמעט איש ולויות [כאיש] המעורה בלויה שלו [כיומא נ"ד רע"ב] ואך בתורה נכתבים ב' פרשיות בעריות האסורים לדבק בהן ע"כ רגיל על לשון חכמים עריות ור"ל האסורים, אבל אקב"ו על העריות היינו שציונו על התדבקות מער איש ולויות והיינו מפסוק ודבק באשתו, ולא תיקנו לשון וציונו על פ"ו משום שזה אין בידו אבל ההדבקות בידו לקיים וא"כ מאי קושי' לרמב"ם ולר"ן הנ"ל. ושבתי וראיתי משו"ה יחדו לשון עריות על הדביקות האסור ולשון בעילה על בעילה של מצוה ובתורה גופי' במקום האזהרה כתיב לא תגלה ערותה ובמקום מצוה כתיב ובעלה, משום דסתם לשון בעילה היינו גמר ביאה וסתם לשון מער איש היינו דביקות בעלמא בהעראה ועיקור מצוה לגמור ביאה ולא ח"ו לערות ולפרוש, ע"כ במקום מצוה נקט לשון ובעלה ובאיסור חייב אפילו על העראה ע"כ נקט לשון ערוה ועריות ומישוב קצת קושיתנו הנ"ל. אך מ"מ אני תמה על ש"ס מגילה כ"ה ע"א המכנה בעריות תני רב יוסף קלון אביו וקלון אמו, וצ"ע מה ענין קלון לערוה, וכן צ"ע מ"ש תוס' במגלה ל"א ע"א ד"ה במנחה וכו' כך לא תגלה ערותם בעונותם עכ"ל ור"ל שלא יגלה קלונם, ולא הבנתי זה, וה' יאיר עינינו בתורתו:

הכ"ד החותם בברכה:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נו

נשאלתי מהרבה אנשים ששמעו בשם ת"ח א' שהורה בהגיע יום ד' הכע"ל שהוא זמן קידוש החמה אם ירצה ה' שמברכים ברכה זו אפילו אם לא תראה החמה מה דעתי בזה, ואמרתי אין

(ד) ע"י סי' הקודם ד"ה אבל צלע"ג.

חתם

ז' ע"א-ז' ע"ב

סופר

מז

בחורים וסדקים אל תוך כלי אחד, מ"מ עדיין עליו להוילאו מהצית ויברך עתה על אותו הביעור והנקיון ר"ט) וזה צורה. מ"מ נפקא מיניה, להרא"ש אם נזכר קודם הצטול אחר הצדיקה יברך [אז] משום דעדיין זמנו הוא, ולהכלבו כבר עבר זמנו עד שעה ה' אם עדיין ימלא החמץ צביתו ינקב הצית ממנו ויברך עליו אז, ומספק צרכות להקל לא יברך כ"א צשעת שריפה כמ"ש מג"א [שם], ומכ"ש [לפ"מ] שאכתוב לקמן [ד"ה על] דג"ל לדינא כהכל בו, ודלא כצ"ח ודלא כפר"ח עש"ה ר"פ).

בלבער כ"ע לא פליגי חזאי להבא משמע. עיין צתוס' שהוכיח ר"ח מלשון הש"ס דצרכה להכניסו היא אחר המילה. ופי' העטם צרא"ש ר"פ) דמס' שנת ספראד"מ דשמה יניחנו המוהל מלמול. ול"ע ק"ת דיותר יש לחוש לזה צצרכה על המילה שמצד המוהל דלמא משום ציעתותא יניחנו וילך לו כמ"ש חוב' לקמן גבי עזילה, דידוע דהמוהל צפעס הראשון יש לו ציעתותא עובא עפי הרבה מהיורד לעצול. **והנה צחי' למס' שנת שם [קל"ז ע"ב] תמחתי על פשרת הרא"ש דשם [סס"ו] שנת שצרך בין החורך לפריעה דהוה ג"כ עובר לעשייתן שהמל ולא פרע כאלו לא מל, דהא צרכה להכניסו צצרתו של אצרהס אצינו דיוקו היא רק על החתוך ולא על הפריעה כי לא נתנה לאצעי"ה פריעה מילה [כיבמות ע"א ע"ב], ולא נכרחה צרית עמו אלא על החתוך לצד והחתוך כבר עבר ליה ר"פ). וצ"ח נוחא מה שדחקו איך יברך קודם הפריעה דלמא יניחנה המוהל ג"כ כמי דחיישינן צחתוך. והשחא א"ש דמה צכך שניחנה מ"מ כבר נכנס צצרתו של אצעי"ה צצריחת הצרית, אעפ"י דהרי הוא כאלו לא מל לענין דינא, כמו גבי גר שהמילה עס הפריעה לא מהני והרי הוא גוי גמור כמקדס עד שיטעול אחר כמה ימים שהצריח מחוללתו, ואפ"ה מצרכים אעפ"י שאפשר שיחזור לסורו ולא יטעול עצמו, ה"ה נמי הכי מצרכים על החתוך אעפ"י שאפשר שלא יפרע. ועטס המנהג שמצרכים בין חתוך לפריעה נלע"ד דלא משום דחוששין לשיעת הרשב"ס [צתוס' שנת שם] ר"פ) והרא"ש שיהיה ג"כ עובר לעשייתן, דזה לא מהני לצרכה זו כג"ל, אלא משום דנהי דא"א לצרך עובר לעשייתן משום שמא יניחנה, מ"מ אין לאצרה וחיוב למחר לצרך ולכומכה אל המילה ככל האפשרי, וכיון שהצרכה נתקנה רק על החתוך לא על הפריעה א"כ יצרכנו אחר החתוך מיד וכנ"ל.**

דף ז' ע"ב: והלכתא על ביעור חמץ. עיין צרא"ש [סי' ו'] עטס הצרכות פעס מצרכין צעל ופעס לעשות,

וע"ד חדוד י"ל דלכן מיייתי אצוי מציוס הראשון אע"ג דגס הוא מודה לדרשת רבא כמ"ש שס, משום דלמא להורות צזה שנקרא ראשון ואין לצרך שהחיינו כהרא"ש הג"ל, אך רבא לעטמיה אזל דס"ל מר"ה חייב לצער כלעיל ו' ע"א ופליג על אצוי, ולדידיה צלא"ה אין לצרך שהחיינו שהרי לא אצתא מזמן לזמן לכן הוי סגי ליה צקרא דלא תשעט, ואין להאריך צזה וק"ל ע"ה).

על ביעור חמץ. לצדיקה תחלת ביעור הוא, מג"א עור [רסי' תל"ב] רא"ש [ס"ו]. ס"ל להרא"ש דעיקר הצרכה על שריפת חמץ ולא על הצדיקה דמה תועיל הצדיקה אם לא ישרפנה ר"ט), לכן הסכימו האחרונים שאם לא צירך צשעת הצדיקה מצרך עוד עד אחר שריפתו. וכחצ הצ"ח שגראה שיצרך צשעת שריפה. וגי' אם נזכר בין צדיקה לציעול יצרך אז, דלהרא"ש זמנו מעט הצדיקה עד למחר, ונהי שאין לו לעמוד צאמלע היום ויצרך ולכן כחצ הצ"ח שיצרך צשעת שריפתו, מ"מ קודם הציעול יכול לצרך עדיין ר"ט), וכ"כ פ"ח רסי' תל"ב להדיא ע"ש. אך צכל צו כחצ עטס שמצרכין על ביעור חמץ שהוא כולל צדיקה וביעור, הוא ס"ל דעיקר הצרכה על הצדיקה, וכ"מ צצ"ח וכ"כ חיי [סק"ו] שכן מצואר צכל צו להדיא. וכן ג"ל להוכיח מסוף סי' הג"ל שכתב רמ"א צשמו שאין להניח פחיתו חמץ שכל אדם דעתו לצער אם נמלא ולא הוה צרכה לצעלה, ולמה ליה כולי האי תיפוק ליה דעיקור הצרכה [הוא] על ביעור ושריפת חמץ צשעה ה', ונהי דלא מלא עתה צצדיקתו מ"מ יכול הוא לשרוף מה שמשיר מאכילתו, אע"כ עיקר הצרכה על הצדיקה. ועטמא נראה דשריפת חמץ אינו מההכרח דאם ירצה יאכל מה שימלא צצדיקתו ולא יהיה לו מה לשרוף, ועיקור המנוח לנקות ציתו מחמץ וזהו לשון ביעור כיצוד ונקיון כמו צצרתו הקדש מן הצית [דצרים כ"ז י"ג] וביעור דשציעית ר"ח), ועמ"ש הרמב"ן צפי התורה על פסוק [שמות ג' ג'] מדוע לא יצער הסנה. והיה ראוי לתקן על צדיקה חמץ שהוא יותר מצורה, אלא מלמא אגב אורחא כולל צו גס לשון הצערה והשצחה דציעול. ומש"ה ס"ל להצ"ח דלהכל צו אם לא צירך צשעת צדיקה לא יצרך תו, ומג"א לא עמד צזה לכן כחצ על הצ"ח מ"ש צססק"ב, וכבר הרגיש זה צחי' ע"ש.

מ"מ לדינא לא נהירא לי דצרי הצ"ח, דאפי' להכל צו יצרך צשעת שריפה כמג"א צססק"ב, דנהי דעיקור מנוח לנקות הצית מהחמץ ולא שריפתו, מ"מ כיון שהגיע שעה ה' ועדיין החמץ צצית שהרי לא אכלו אלא שחפש ואסף החמץ שהיה מפוזר

(רפ) ח"י שו"ע סי' תל"ב סק"א.

(רפא) לא נמצא שם בסי' י' רק כלשון שבתוס' דשמעתין, אבל בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שפ"ב כתב מפורש כן. וכן הוא משמעות בעל העיטור ח"ב ה' מילה חלק הדי' ושב"ה"ל סי' ד' בשיטת ר"ח עיי"ש. וע"ע באבודרהם (שער הג' ברכת המצות ומשפטיהם), והביאו מרן בשו"ת או"ח סי' ג"ה.

(רפב) וכן הקשה מרן בשו"ת או"ח סי' ג"ה ד"ה במהרי"ק, יר"ד סי' רמ"ח ד"ה והנה, סי' רמ"ט ד"ה אך, עיי"ש.

(רפג) ויתכן דכוונת מרן הוא על תוס' שלפנינו ומה שכתבו רשב"א ט"ס הוא וצ"ל רשב"ס, וכ"ה באמת בתוס' הרשב"א גופא.

ערה) ח"י שו"ע סי' תל"ב סק"ב.

(רעו) בשו"ת יו"ד סי' רמ"ט ד"ה ואפי', כתב מרן בתו"ד: בשלמא בדיקת חמץ דרבנן היא, א"כ יותר טוב לברך בנוסח שמבאר תכלית מצותה לקיים מצות ביעור דאורייתא וכו' עיי"ש.

(רעז) דהא כתב שם הרא"ש דלשון ביעור כולל ביטול לחמץ שאינו ידוע ושריפה לחמץ ידוע.

(רעח) כלשון הוה כתב בעל העיטור עמ' ק"כ, ועוד ראשונים.

(רעט) ר"ל קודם שמוציאו מביתו. א"כ בשעת שריפה כדלעיל ובשורפו בחצירו.

וכס אינם נקראים פסח ומי"מ נפטרים בצרכה א' כיון שדינם שוב, וה"כ הי"ג שייך לצרך על המילה ולפטור גם הפריעה, אך כל זה צמל ופורע צפ"א, אבל כשחזר על זיוין המטכדים הפריעה לא יולדק לומר נוסח מילה, הא למה זה דומה לאוכל זבח ויצרך על הפסח דלא וי"ה צלי ספק, וה"כ דכות"י, ולהכניס עלמי בצברות דקות כרסיות אין מדרכי לבנות ציון על זה.

אלא לכאורה ק' אי ס"ד דשם מילה אינו כולל פריעה ח"כ **נהי** דהלי"מ דמל ולא פרע כאלו לא מל, מי"מ לא הזכרה **צפרשתו של** אה"כ צפ"י לך לפמ"ש הרא"ש שם [י"ז כ"ד] **צתי** השני שהוא עיקור, דמנ"ש רש"י שם ממדרש רבה דאת **צתי** לרבות פריעה, הוא פליג אש"ס דילן [ויצמות ע"א ע"ב] **דס"ל** לא ניתנה פריעת מילה לאה"כ, וה"כ למאי דקוי"ל **כש"ס** דילן לא הזכרה פריעה שם ולא נכרתה עליו י"ג בריתות **ג"כ**, וקשה מש"ס דלעיל קל"ב ע"א ולכחוצ רחמנא צמילה ולתוי **הנך** ולגמרו מיני משום דאיכא למפרך מה למילה שכן נכרתו עליו **י"ג** בריתות, וכשתא לימא פריעה תוכיח דלא נכרתו עליו **י"ג** בריתות ודחי שבת מהלי"מ, דאע"ג דדחיי שבת דמילה ענמה **אתי** מקראי מי"מ דחיי שבת דפריעה אינה מהלי"מ לפי מה שאנו **עשה** דפריעה אינו בכלל מילה, ואכתי להסוברים דלא עבדינן **יוכיח** מהלכה א"ש, דפריעה אפשר שהיא רק הלי"מ, אע"ג דהדר **אתא** יהושע ואסמכי אקרא דצי"א, מי"מ לא מקרי אלא הלי"מ **אצל** להחולקים, ופלוגתא זו מצוהרת היעב צסוף צאר יעקב, **קשי** כ"ל.

וכן קשי נמי א"כ כרת דפריעה ליכא, דלא נאמר כרת אלא **צפרשתו של** אה"כ, וה"כ ק' צש"ס פ"ק דיצמות כ' ע"ב **צעו** למילף עשה דוחה ל"ת מפסח ומילה שדחי שבת ודחי הש"ס **מה** להנך שכן צכרת, נימא פריעה תוכיח דאין זה כרת ודחי **שבת** מהלי"מ, וכעת מלחתי צשאלחתי פי' אחרי ומי"ש שם צשאלחתי **שלוש** אות ל"ע ונהניתי וראוי להעתיק דצריהס.

אמנם לכאורה י"ל הני קושי' ולמימר, אה"כ דלא נכרתו עליו **י"ג** בריתות וכרת נמי ליכא ומי"מ אין למילף מפריעה **דדחי** שבת, דשאני התם שכבר דחה מילה את השבת משום **שעלי** נכרתו י"ג בריתות ויש זה כרת ומש"כ דחתה שבת, וכיון **שכבר** ניתן שבת לדחות לגבי חתוך המילה קול לן איסור שבת **לגבי** פריעה ג"כ ואין ללמוד מזה לשארי מי"ע, וכברא זו איתא **צש"ס** צמנחת ס"פ ר' ישמעאל [ע"ב ע"ב] ולעיל דף קל"ג ע"ב

דלפני פניו דא"כ חותכין העור הל"ל, אע"כ התם בציצין אה"ג דאין חלוק כלל, ומי"מ אין הכרע בלשון הרמב"ם כלל דמדכתב ב"ל ז"ה אין הכרע כ"כ כמובן למעיין, ומגמ' מוכח כמו כן כחכם ספרדי מונקט שמואל ורשב"ג נראה ואינו נראה ומתקשה, משמע שזהו דין המתחדש גבי תיקון מפני מראית עין, ואס"ד דגם בעיקור מילה תלי' כל השיעורים במתקשה א"כ מ"ש דאשמע"י זה גבי תיקון דרבנן ולא גבי דאורייתא, ואי סתמא כפירושו דהכל תלי' במתקשה א"כ ה"ל לשמואל למימר סתמא אם נראה צריך למולו ויהי' סתמא כפירושו דהיינו כשמתקשה, אע"כ מוכח מתלמודא דידן דכל שמעיקרא לא נימול כראוי לא משערי' במתקשה, וקיי"ל כש"ס דידן נגד הירושלמי, ובפרט בעשה המורה כמילה שנכרתו עליו י"ג בריתות, ועיין בלשון פי' המשנה להרמב"ם הג"ל.

וס"ל אפי' נראה מהול נמי לריך תיקון באזמל, והיינו מלשון רש"י צמנחתין [לעיל ע"א] שכן כתב ואם הי' צעל צער מחקו באזמל, הא כבר דחאו הש"ך צנה"כ הנ"ל, והעלה דרש"י לא פליג כלל ארמז"ס, אלא רש"י מוירי התם צשעת מילה לריך לתקו באזמל, אבל לאח"כ גם רש"י מודה כל שנראה מהול לא יגע צו באזמל כלל, וא"כ הדרן להנ"ל דכל שהעטרה מגולה קלה לא צעו אזמל רכח.

[המל' אומר אקצ"ו על המילה]. כל מפרשים פירשו מינה לשון חתוך וכריתתה, וכן חצרו (צקונקר"דאלגיוס) צשרש מול עם כל החיצות הדומים לזה, וכן לוט"ז צספר מילים, וכן הרגס אונקלוס [צראשית י"ז כ"ז] גזרו והוא חתוך, כמו גזרו את הילד החי לשנים [מלכים א' ג' כ"ה], וזה לא שייך על הפריעה שלשונו גילוי עטרה כמו ופרע ראש האשה [צמדבר ה' י"ח] וא"כ לא שייך נוסח על המילה לצרכו כשפורע לחוד [כשחזר על זיוין המטכבין את הפריעה], ואף ע"ג דכשמל ופורע אינו מצרך אלא צרכה א' על המילה על שהיכו, ז"א התם כיון דהחלת המילה היא המילה מצרך עליו, כיון שפריעה נמי תכלית כוונתה לגמור ההתחלה הנ"ל אינו לריך לחזור ולצרך צרכה אחרת על הפריעה צפני עלמו.

ואפילו לדעת הרא"ש פ"ק דפסחים [ז' ע"ב] דמש"כ מצרך נוסח על ציעור חמץ צשעת בצדיקה משום דהכליחה היא הציפור, וא"כ אס"ד דפריעה מלתא אחריתי היא הי' לצרך מתחלה על שם תכלית ולא על ההתחלה, ז"א, צשלמא צדיקת חמץ דרבנן היא א"כ יותר עוב לצרך צנוסח שמצאר תכלית מלוחה לקיים מלוח ציעור דאורייתא, משא"כ מילה ופריעה שניהם דאורייתא י"ל כיון שצרך על תחלת המלוח תו לא יצרך צרכה אחרת על פריעה צצסופה.

וראיתי צל"ח סוף מס' פסחים [קפ"א ע"א ד"ה פוערת] ש' צישוב דעת הרמז"ס שפסק [ה' חו"מ פ"ח ה"ז] צרך על הפסח לא פטר של זבח, דס"ל לרמז"ס דסוגיא דהתם אזלא לרב דס"ל צפסחים ע' ע"ב וצחת פסח לה' אלקיך לאן וצקר קאי אהגיגה ויוולדק מיהת שם פסח אהגיגה, מש"כ מנרפינן לזה סברא דצריקה ושפיכה יע"ש, וה"כ לפ"ז אי נוח דשם מילה לא כולל פריעה הי' קשה צכאן מדוע יפעור צכרת המילה את הפריעה. אבל דבריו שם אינם מוכרחים, שברי מי"ש ציישוב פסק הרמז"ס לא עלתה צידו צלא"ה, ורש"י צש"ס פי' צהדי להיפוך ש' זבח כולל גם נדרים ונדבות שאינם אהגיגה

רכח) שו"ת יו"ד סי' רמ"ח ד"ה הגה בנקודת, ועעו"ש. — ובהמשך הדברים שם, הוסיף מרן עוד לבאר בענין תיקון המילה בזה"ל: „כל השיעורין הנאמרים בתיקון הצריך מפני מראית העין, בקישוי משערין ולא באבר שאינו מקושה, אמנם כל הצריך תיקון מדינא ג"ל דמשערי' לי' באבר רך, כהסכמות חכם ספרדי שהביא הרב"י סי' רס"ד, אע"פ שהש"ך סס"י הנ"ל הניח דבריו בצריך עיון מלשון הירושלמי, ובנקודת הכסף שם החליט שלא כספרדי הנ"ל מלשון הרמב"ם בפי' המשנה, הגה מלשון רמב"ם בפי' המשנה אין ראי' כלל, וממש מוכח להיפך וז"ל, ובעל בשר איש שמן רפוי הבשר וכי' והעיקור אצלנו בכל זה שיבוקר האדם בשעה שהוא מתקשה אצ' נראה מהול מניחין אותו כמות שהוא, ואם אינו נראה מהול חותכין הבשר סביב עד שיראה מהול כשיתקשה, עכ"ל לענינינו, ומדכ' חותכין הבשר סביב, משמע דקאי אבעל בשר דלפניו ולא אציצין

חתם

קל"ז ע"ב

סופר

רכט

וקל"ז ע"א יע"ש, אבל מ"מ לא י"ל כלל למימר דאין כרת על הפריעה, וכן מורה לשון המשנה מל ולא פרע כאלו לא מל, ומכ"ש דמלשון הפוסקים והרמב"ם מצוהר כן יותר, וא"כ מני"ל הא.

אע"כ י"ל דקום לכו לרצון דפריעה נמי חקרי מילה, והיינו מדממה יהושע בשבט מול את בני ישראל שנית [יהושע ה' ב'], פי מילה שנית דהיינו פריעה, א"כ פריעה נמי היינו מילה, וכן מאן דיליף ל"י משבט מוסב על מול דבתרי שיבט וימולס אחר שכבר נמולו והיינו הפריעה שאחר המילה, וא"כ גם פריעה נקרא מילה.

וטעמא י"ל משום דמילה אין פירושו הכא חתוך וכריתה כלל אלא הסרת הדבר, וכדמחגגס האונקלס ומל ה' חלקיק אח לצדק [דברים ל' ו'] יעדי עפשות לצד, אעפ"י ששם הוא לשון מושאל על ערלת הלז מלשון מילה שבטלת הבשר, מ"מ י"ל שבשניהם אינו אלא לשון הסרה. ועוד שגם שם כריתה אינו מורה על חתוך ככל מקום כמו העגל אשר כרתו לשנים [ירמיה ל"ד י"ח] שפירושו חתוך, יכרת משיח ואין לו [דניאל ט', כ"ו] פירושו הסרה וכליון, וה"ל ימול בשבט ערלתו פירושו שיסור הערלה מצטרו. ועתה אין לנו אריכים שוב לכל מה שנדחקנו, ובודאי יש כרת על הפריעה וגם נכרתו עליו י"ג בריתות, אלא שהקב"ה כרת ברית עם אברהם שיסור הוא ובניו את ערלתם וחייב עליו כרת, אמנם מה הוא ערלתם, הדבר מסור לנותן התורה ית"ש, ועד שלא נהנה תורה אמר הוא ית' שעור הרך התחתון אינו צכלל ערלה, וכשתתן התורה נחחדש הלכה שגם זה צכלל ערלה והרי כרתנו י"ג בריתות להסיר ממנו מה ששמו ערלה, ואחי שפיר הכל גם מחייב כרת גם מדחיית שבת וגם נוסח הברכה ואין זה שום דופי ומצרכין על ציון המעכבין הפריעה ברכת על המילה, וזה ברור לפענ"ד רכט.

המל אומר וכו'. [עין מרדכי סי' תע"ב, דמי שנדר לתת בנו למול מהני מטעם סיטומתא, ועיין שו"ת חו"מ סי' ס"ו ד"ה ומ"ש מעלתו, וחיו"ד סי' רמ"ז].

אבי הבן אומר חקב"ו להכניסו בצריתו של אברהם אבינו. על דברת הרוקח דמיותי ב"י ב"י"ד סי' רס"ה שאין לצדק שהחיינו על בן הנימול משום דלמא לא כלו לו חדשיו, והרשב"א בתשו' סי' קס"א דחה זה, דכשתא צבצת מוהלין וסמכי ארוב בני קיימא ק"ו לענין ברכה, וקא קשי לך [השואל] צשלמא

צבצת מוהלין ממ"י מחתך צשר צצלמא [כלעיל קל"ו רע"א], מש"כ"כ לאו דלא חשא צברכה לצטלה. והנה ה"ל לך לפרש דצריך ואיך לא תיקשי לך על הרוקח הא מצרכים על המילה ולהכניסו ולא חיישי שמה נפל הוא וסמכי ארובא. אבל האמת דעת הרוקח דודאי כיון שגמרו שטרו וליפרניו סמכי ארובא ומצרכין ברכת חובה על המילה ולהכניסו שהם חובה, אבל ברכת שהחיינו שהיא רשות כדאיתא ס"פ צבל מערבין [עירוזין מ' ע"ב] וכמ"ש מג"א סי' רכ"ג סק"ג וא"ר סק"ו, ס"ל לרוקח אין לנו להכניס עטמנו לברכה רשות לסמוך ארובא. ואע"ג דצכלל הכתורה אזלין צתר רובא אפילו לכתחלה, הכא צספק נפלים שאני שכתמינו צו חז"ל לכמה דברים כמ"ש חוס' יצמות דף ל"ו ע"ב ד"ה הא וכו' וצכורות [מ"ט ע"א] משום דהוה מיעוטא דשכיחי חששו עפי, וה"ל לענין ברכת רשות. וזה הוא צאמת ק"ו הש"ס [לעיל קל"ז רע"א] מיומהל היכי מוהלין דה"ל למיחש למיעוטא משום חומרא דשבת, דלפמ"ש חוס' צמקומות הי"ל דכמתנת שלשים יום צאדם הוא דרצון צצלמא ע"כ א"א לפרש כוונת ק"ו הש"ס אלא ע"ז האופן, ועל זה משני מוהלין ממ"י ר"ז.

ואמנם הרשב"א פליג וס"ל כיון דהא דרצ אדא [לעיל] לא מייירי אלא צלא גמרו שטרו ולפרניו אבל צגמרו לא צריכים לדרב כמ"ש הרב"י [שם] צדעת רר"י"ק מש"ס דהערל, נהי דעכ"פ קושטא הכי הוא דצבצת איכא ממ"י, אבל עכ"פ חזינן דחז"ל לא חשו למיעוטא צגמרו שטרו דאפי' אי לא הוה צבצת דמחתך צשר נמי ה"ל סמכינן ארובא לחלל שבת, איך לא נסמוך להחיר ברכת שהחיינו צשגם שכבר צרכנו על המילה ולהכניסו, ומכ"ש לפמ"ש ד"מ צהג"ה ש"ע שם דלפקוח נפש שאחר המילה חששו, א"כ פשיטא דקשה ק"ו רשב"א דהרי צגמרו שטרו מוהלין צבצת, ואי יארע לו פ"ג אח"כ מחללין שבת עליו צלי ספק, ואי לא ה"ל רשאי לפקוח עליו לא היינו רשאים למולו כלל צבצת לסכנו ושללא לפקוח עליו, ומכיון דמוהלין ל"י ולא חיישינן לפ"ג שאח"כ, ש"מ צבן קיימא חצבי ל"י א"כ לנו סותרים עטמנו אס לא נצרך שהחיינו, וזה כוונת רשב"א והוא מצוהר ופשוט א"א.

להכניסו צבריתו של אברהם אבינו ע"ה. עיין ר"א"ש שיצדק צין מילה לפריעה והוה עובר לעשייתו. ולי"ע הא לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ע"ה, ואיך יאמר על הפריעה להכניסו צבריתו של אברהם אבינו, וי"ל צדוחק דל"ב.

הם שני אלו, א' מה שהזכיר דלפמ"ש הרא"ש ופסקו בש"ע א"ח ס' קנ"ח דמברך ענט"י קודם שמקנח ידיו משום שגם הקינוח מהמצוה הוה שפיר עובר לעשייתו, וה"ל דכוותי' שהרי כל שלא פרע כאלו לא מל, אלא שוהו ג"ל דשייך לתרץ אלו היה נוסח הברכה אקב"ו על הכנסת ברית סתם, כמו שאומרים כשם שנכנס לברית, ולא ה"ל מוכריים אאע"ה בענין זה, וגם לא ה"ל אומרים להכניסו להבא אלא על הכנסת ברית, ואז לא ה"ל קשה עלינו רק מה שאינו עובר לעשייתו או ה"ל דומה ממש להתם, דכיון דקודם המצוה ממש לא יתכן לברך שמא יניחנו המוהל וילך לו אוי מברכים באמצע קיומה ומקרי עובר לעשייתו, אבל מי הכניס חז"ל לתגר הוה לתקן הנוסח להכניסו בבריתו של א"א ובריתו של אאע"ה כבר עבר וכבר נכנס לה ומחזי כשקרא, זה הוא קשה לפע"ד.

ועוד ת"י אחר היותר מרוות, והוא לפמ"ש לעיל (** דבריתו של אאע"ה היה על הסרת כל מה שעתיד להקרות ערלה, וזה יותר נכון,

רכט) שו"ת יו"ד סי' רמ"ט ד"ה אם. — וראה במוצק בהערה רל"ג ד"ה והנה פשוט.
 רל) עיין לעיל קל"ה ע"ב ד"ה תניא (השני), ובמצויין שם.
 רלא) שו"ת יו"ד סי' רמ"ז ד"ה על.
 רלב) בשו"ת חיו"ד סי' רמ"ט ד"ה אך, הרחיב מרן הדיבור בענין זה, וכתב בזה"ל :

„נתקשיתי על הרא"ש דהעלה לברך להכניסו בין מילה לפריעה והוה שפיר עובר לעשיית הפריעה, משמע מינ"ד דשייך על פריעה בריתו של אאע"ה, וק' הלא לא נצטוה אאע"ה על פריעת מילה. ובכתבי הראשון* רמזתי שנדחקתי בישובו ולא עלה בידי כהוגן. והדחוקים

(* הכוונה לנדפס בשו"ת יו"ד סי' רמ"ח ד"ה והנה פשוט, והוצק לקמן הערה רל"ג.
 (** הוצק לעיל ד"ה וטעמא.

כד בית לך ה לוי

פרשת לך

הפריעה והוא לאות ברית קודש להמקשר ולהתקדש בקדושת ישראל להיות עם אחד, ועל זה אנחנו מצרכים בצרכות המילה ואלאכיו חתם באות ברית קודש דהחומס של הברית בזה ע"י הפריעה. וז"ל הוזה"ק פ' בשלת על פסוק ויבן משה מזבח לכפרה כו' על דאיתפרעו ישראל ואיתגליא בהו אות רשימא קדישא. הרי להדיא לאות הברית הוא ע"י הפריעה. וז"ל הרעיא מהימנא פרשת חזריע ולאעצרא ההוא ערלה מקמי ברית דהא צההוא זימנא דאיתכנסא עמא קדישא לאעצרא ההוא ערלה מקמי ברית קוב"ה כנש כל פמליא של מעלה כו' ובהוא זימנא איתדחיא ההיא ערלה מכל עמא קדישא לעילא ולהוא ערלה מתקנא מנא חדא בעפרא לאשראה ההוא ערלה נגוה. הרי להדיא דהחיתוך הוא הסרת הערלה והפריעה הוא החגולות אות הברית. וזהו כוונת המדרש רבה פרשה זו דא"ל הקב"ה לאברהם אבינו דיה לערלה עד כאן ודיה למילה שחאה עגומה עד כאן. הרי דאמר לו שני דברים דדי לערלה שהיא השורה על האדם בעודו ערל שמהיה בעולם ע"כ שהיו ערלים, וכן דיה למצות מילה שחאה עגומה עד כאן. והוא המעלה והקדושה שמגיע להאדם על ידה:

רבזזה יבואר היטב דברי המדרש בשיר השירים מה יפית ומה נעמת, מה יפית בכלאים ומה נעמת בצליית, מה יפית בערלה ומה נעמת בנטע רבעי, מה יפית במילה ומה נעמת בפריעה (כן הוא הגירסא ובמדרש נדפס קצח בטעות והמעייין בדברי המדרש יראה דנדפס בטעות דמוכח יעו"ש). אמר המדרש שני דברים מה יפית בכלאים דהזירות משעטנו הוא סור מרע והבדל מהמגונה, ואמר עוד ומה נעמת בצליית דסדין בצליית יש בזה עוד מצות עשה בקום ועשה והוספת מעלה

התהלך לפני והיה חמים ואחנה בריחי בני ובינך. הנה צעיקר מצות מילה מקרו הראשונים ז"ל אם הוא נגדר הסרת החסרון דהערלה הוא מוס באדם הישראלי ובמילה מפרדים את החסרון ממנו, או אם הוא הוספת מעלה וקדושה וכמו כל מצות עשה שהם בקום ועשה שהם להוסיף מעלה וקדושה לאומה הישראלית. ובאמת דיך בה הני שני ענינים אלו יחד וכמו שכחצ בעל העקידה ז"ל בפרשה זו וראיתו ברורה מהא דאיתא במשנה מסכת נדרים (דף ל"א) מאוסה היא הערלה כו' שנחגנו בה הכותים שנאמר כי כל הגוים ערלים. הרי דהיא מוס ודבר המאוס עד דמגנים בה לכותים. עוד איתא שם במשנה גדולה היא מילה שנכרתו עליו י"ג בריתות כו' הרי דהוא עוד הוספת מעלה לישראל וגדולה היא. וזהו שאמר הכתוב התהלך לפני והיה חמים ואחנה בריחי, א"ל שני דברים. דמשמעותו של חמים הוא בלא מוס ואמר לו שבמילה יוסר ממנו המוס של הערלה וטומאתה ויהיה חמים. ואמר עוד ואחנה בריחי בני וביניכם דעל ידה יחוסף להם עוד קדושה ומעלה דבה יהיה כריחת ברית בין האומה ובין ה' יתברך שמו, והוא הוספת קדושה. וזהו דאיתא במסכת מנחות (דף נ"ג) דאברהם אבינו אמר היה לך לזכור להם ברית מילה והשיב לו ובשר קודש יעברון הרי דהמל נקרא דיך לו בשר קודש והמנטלה הוא בצחינת מעביר מעצמו הקודש ההוא, ומוכרח להדיא דהיא הוספת מעלה וקדושה:

והנראה דנוכל לומר דהני שני בחינות הם בחיתוך ופריעה. דהחיתוך הוא הסרת מעליו הערלה וצוה מוציא עצמו מכלל הכותים שנקראו ערלים כי כל הגוים ערלים ובחיתוך הוא מבדיל עצמו מהם. ואח"כ באה

בית

לך

הלוי

כה

מתן חורה, ובני קטורה אין המילה רק להבדילם מכוחים שהם מזרע אברהם וילאו מכלל כוחים אבל מעולם לא נכנסו כלל בכללו של זרעו של אברהם אבינו דהא מקרא מלא אמר הכחוב כי ציחק יקרא לך זרע וע"כ עדיין הם בלשון הכחוב ערלים וכמו שכלל הכחוב [כי כל הגוים וגם בני קטורה בכלל] ערלים ומש"ה גם לענין נדרים כך דינם ככוחים:

ובזה יבואר לנו דברי המדרש רבה פרשת שמות בה' בגדו כי בני זרים ילדו

עמה יאכלם חדש חלקיהם כשמת יוסף הנדיק הפרו זרית מילה אמרו נהיה כמזריים מיד הפך הקב"ה האהבה שהיו המזריים אוהבים אותם לשנאה שנאמר הפך לבם לשנוא עמו כו' לקיים מה שנאמר עתה יאכלם חדש את חלקיהם זה מלך חדש שחדש עליהם גזירות עכ"ל המדרש, וצילקוט הושע מסיים עוד חלקיהם שנחלקו מאחרי הקב"ה. ויש להבין מה שאמר הכחוב חלקיהם ותאר חטאם בלשון זה שנחלקו מאחרי הקב"ה ולא מצינו תואר זה במקום אחר. גם יש להבין למה אמר חלקיהם בלשון רבים וה"ל לומר חלקם ולשון חלקיהם משמעו שני חלקים. גם עיקר הדבר קשה להאמר דחיקף יבטלו מהם מצות מילה דרק היא היה מצוה מיוחדת להם יותר משארי בני נח והיאך יבטלו אותה, ועוד דדרש הפסוק דהפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו שהיה אחרי שביטלו מצות מילה דהיאך קראם הפסוק עמו ועבדיו והלא לא נשאר להם גם מצוה אחת יותר מהמזריים. רק הענין דכשמת יוסף הנדיק הבינו כולם דמעשה יוחל השיעבוד בהם דכולם ידעו מה שנאמר עליהם צריית בין הצתרים כי גר יהיה זרעך ועבדוס וענו אותם ארבע מאות שנה והתחילו לטכס ענה להקל השעבוד והשנאה מעליהם ועלה בדעתם להתקרב להמזריים ולמעט ההבדל שביניהם כדי למעט ריחוק הלבבות דלפי שכל האנושי

וקדושה. ואמר עוד מה יפית בערלה דשלם שנים הוא אסור באכילה והוא סור מרע ומה נעמת בנטע רבעי דיש צוה עוד מצוה דבשנה הרביעית פריו קודש הלולים, מה יפית במילה והוא החיתוך דצוה אחת מסיר המום ונעשית יפה בלא מום ומה נעמת בפריעה דצוה אחת מוסיף מעלה וקדושה יחירה. ועיין עוד צוה"ק פרשה אמור פסוק ובארבעה עשר משמע ג"כ לחיתוך ופריעה הם שני בחינות, החיתוך בחינת השבתת שאור והפריעה היא בחינת אכילת מצה יעו"ש:

ובזה יש לפרש הפסוק התהלך לפני והיה תמים ואחנה זריתי בני וביניכם.

התחילה הכחוב בלשון ציווי והיה תמים וסיים הפסוק בלשון להבא ואחנה זריתי בני כו', דביבמות (דף ע"א) רצה הגמרא לומר דאברהם אבינו לא נתחייב בפריעה עד משה רבינו, והוא שאמר בלשון ציווי והיה תמים דהיינו בלא מום והוא החיתוך להתחיל החיוב מעכשיו, ואמר לו עוד ואחנה זריתי בני וביניכם הצטיחו דאחר זמן שיגאלו ממזרים עוד יוסיף לו צוה מעלה וינטוו על הפריעה ויתן להם גם הצריח:

ובזה יבואר דגם לדעת הרמב"ם צפרק י' מהלכות מלכים דגם בני קטורה חייבים במילה והקשה המל"מ מהא דנדרים (דף ל"א) הנודר מן הערלים אסור במולי כוחים ומותר בערלי ישראל והנודר מן המולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי כוחים שאין הערלה נקראת אלא על שם שנאמר כי כל הגוים ערלים ומדוע לא הוציאה המשנה מן הכלל גם בני קטורה דנצטוו על המילה ודינם צוה כישראל. ולפ"ז ניחא דבני קטורה הגם דחייבים במילה מ"מ בהם אין המילה להתקדש על ידה כלל, דלא מצעי למ"ד ציבמות דלא ניתנה פריעה לאברהם אבינו אלא אפילו אם ניתנה ונתחייבו גם אז מ"מ שתייה לאות צריח צודאי לא ניתנה רק לישראל וכמו שאה"כ ואחנה זריתי בני וביניכם לשון עתיד וקאי על זמן

ק"ח

זאת

לך לך

ליעקב

אלוקיך בו" מלמד שהמקום גורם (ע"ז דף ח' ע"ב), וכן כתב רש"י לעיל ^{מ"א א' ד"ה} (מ"א א' ד"ה אלא) בהא דאמרינן התם ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרי וישבה לה בחנות שלא דנו דיני נפשות, וז"ל: "שאינ דיני נפשות בכל מקום אלא בעוד שסנהדרי נוהגת בלשכת הגזית שנאמר (דברים י"ז) וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם", וכן ילפינן מקרא דאל הכהן השופט דאך בזמן שיש כהן יש שופט, יעוין לעיל דף נ"ב ע"ב: "כדתניא ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם בזמן שיש כהן יש משפט בזמן שאין כהן אין משפט", וכ"ה ברמב"ם פי"ד מהל' סנהדרין ה"א. ועיין במכילתא פ' משפטים ילפותא אחרת, והוא מקרא ד"מעם מזבחי תקחנו למות" בזמן שיש מזבח יש מיתה ובזמן שאין מזבח אין מיתה, והובאה דרשא זו בסה"מ שרש י"ד בזה"ל: "וכן דיני נפשות אין דנין בהם אלא בזמן שבית המקדש קיים ולשון המכילתא מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית תלמוד לומר מעם מזבחי תקחנו למות הא אם יש לך בית אתה

ממית אם לאו אין אתה ממית" וכן ברמב"ן בסה"מ מ"ע נ"ג], ומבואר דלא כהמנ"ח וצ"ע. ועכ"פ שפיר תליא בזמן שבית המקדש קיים.

והנה דוק ותשכח שהקרבנות הנרמזים בפסוק זה, המבוארים בד' רש"י כנ"ל, דהיינו פר יוהכ"פ ופר העלם דבר של צבור, שעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת יחיד, אשם ודאי ואשם תלוי וכבשה של חטאת יחיד, ותור וכן יונה, הם קרבנות שאינם קרבים לשיטתו של רבי שמעון בבמה גדולה אלא במקדש ומשכן בלבד. דלר"ש אין קרבין בבמה גדולה חובות צבור אלא כעין פסח, והיינו חובות שקבוע להם זמן ויש כיוצא בהם נדבה. וכן חובות יחיד שאין קבוע להם זמן אין קרבין בבמה גדולה, וכן עופות אין קרבין בבמה לרוב השיטות (עיין בכל זה בזבחים קי"ז-קי"ט ובד' התוס' שם). וי"ל דהקיום בא"י התלוי בבית המקדש תלוי בקרבנות שדינם במקדש דוקא ודוק.

ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד (יז ב).

החסרון, דהערלה היא מום באדם הישראלי, ובמילה מפרידים את החסרון ממנו, או אם הוא הוספת מעלה וקדושה וכמו כל מצות עשה שהם בקום ועשה

יעוין בבית הלוי כאן דכתב: "התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני ובינך. הנה בעיקר מצות מילה חקרו הראשונים ז"ל אם הוא כגדר הסרת

זאת

לך לך

ליעקב

קימ

שהם להוסיף מעלה וקדושה לאומה הישראלית. ובאמת דיש בה הני שני ענינים אלו יחד וכמו שכתב בעל העקידה ז"ל בפרשה זו, וראייתו ברורה מהא דאירא במשנה במסכת נדרים (דף ל"א) מאוסה היא הערלה כו' שנתגנו בה הכותים שנאמר (ירמיה ט') כי כל הגוים ערלים. הרי דהוא מום ודבר המאוס עד דמגנים בה לכותים. עוד איתא שם במשנה גדולה היא מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות כו', הרי דהוא עוד הוספת מעלה לישראל וגדולה היא. וזהו שאמר הכתוב התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי, א"ל שני דברים, דמשמעותו של תמים הוא בלא מום ואמר לו שבמילה יוסר ממנו המום של הערלה וטומאתה ויהיה תמים, ואמר עוד ואתנה בריתי ביני וביניכם דעל ידה יתוסף להם עוד קדושה ומעלה דבה יהיה כריתת ברית בין האומה ובין ה' יתברך שמו, והוא הוספת קדושה. וזהו דאיתא במסכת מנחות (דף נ"ג) דאברהם אבינו אמר היה לך לזכור להם ברית מילה והשיב לו ובשר קודש יעברון (ירמיה י"א), הרי דהמל נקרא דיש לו בשר קודש והמבטלה הוא בבחינת מעביר מעצמו הקודש ההוא, ומוכרח להדיא דהיא הוספת מעלה וקדושה. והנראה דניכל לומר דהני שני בחינות הם בחיתוך ופריעה. דהחיתוך הוא הסרת הערלה מעליו ובוה מוציא עצמו מכלל הכותים שנקראו ערלים כי כל הגוים ערלים ובהיתוך הוא מבדיל עצמו מהם, ואח"כ באה הפריעה והוא לאות ברית קודש להתקשר ולהתקדש

בקדושת ישראל להיות עם אחד, ועל זה אנחנו מכרכים בברכות המילה וצאצאיו חתם באות ברית קודש דהחותם של הברית בא ע"י הפריעה. וז"ל הוזה"ק פ' בשלח על פסוק ויבן משה מזבח לכפרה כו' על דאיתפרעו ישראל ואיתגליא בהו אות רשימא קדישא. הרי להדיא דאות הברית הוא ע"י הפריעה וכו' ובוה יש לפרש הפסוק התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניכם, התחיל הכתוב בלשון ציווי והיה תמים וסיים הפסוק בלשון להבא ואתנה בריתי ביני כו', דביבמות (דף ע"א ע"ב) רצה הגמרא לומר דאברהם אבינו לא נתדייב בפריעה עד משה רבינו, וזהו שאמר בלשון ציווי והיה תמים דהיינו בלא מום והוא החיתוך דהתחיל החיוב מעכשיו, ואמר לו עוד ואתנה בריתי ביני וביניכם הבטיחו דאחר זמן שיגאלו ממצרים עוד יוסיף לו בה מעלה ויצטוו על הפריעה ויתן להם גם הברית, והוסיף מרן הגרי"ז וצוקללה"ה דזו היא ההטעמה ד"וצאצאיו חתם באות ברית קודש", דאות ברית קודש היינו החותם של הברית הבא ע"י הפריעה כד' הביה"ל, ולא ניתנה פריעה לאברהם אבינו אלא לצאצאיו מהלכה למשה מסיני. ועיין הוס' יבמות שם ד"ה לא ניתנה).

והנה י"ל עוד בהא דהפריעה בדוקא קרויה היא ברית, דהנה אי' בגמ' גיטין דף ס' ע"ב "אמר רבי יוחנן לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר כי